

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA STAVEBNÍ

FACULTY OF CIVIL ENGINEERING

ÚSTAV ARCHITEKTURY

INSTITUTE OF ARCHITECTURE

ROZVOJ BRNĚNSKÉ ZOOLOGICKÉ ZAHRADY

THE DEVELOPMENT OF THE BRNO ZOO

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Bc. David Mati

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

Ing. arch. Tomáš Pavlovský, Ph.D.

BRNO 2023

Zadání diplomové práce

Ústav: Ústav architektury
Student: **Bc. David Mati**
Vedoucí práce: **Ing. arch. Tomáš Pavlovský, Ph.D.**
Akademický rok: 2022/23
Studijní program: N0732A260019 Městské inženýrství

Děkan Fakulty Vám v souladu se zákonem č.111/1998 o vysokých školách a se Studijním a zkušebním řádem VUT v Brně určuje následující téma diplomové práce:

Rozvoj brněnské zoologické zahrady

Stručná charakteristika problematiky úkolu:

Diplomová práce řeší rozvoj brněnské zahrady z více hledisek - ekologické, ekonomické, urbanistické atd. Poukazuje na aktuálnost rozvoje zoologických zahrad a jejich roli v současnosti.

Cíle a výstupy diplomové práce:

Obhájení tezí vytýčených studentem

Seznam doporučené literatury a podklady:

ÚP města Brna

Generel zoologické zahrady

Termín odevzdání diplomové práce je stanoven časovým plánem akademického roku.

V Brně, dne 5. 4. 2022

L. S.

doc. Ing. arch. Juraj Dulenčín, Ph.D.
vedoucí ústavu

Ing. arch. Tomáš Pavlovský, Ph.D.
vedoucí práce

prof. Ing. Rostislav Drochytka, CSc., MBA, dr. h. c.
děkan

ABSTRAKT

Diplomová práce se skládá ze dvou částí zabývajících se rozvojem brněnské zoologické zahrady. První část tvoří analýza vybraných prvků ve veřejném prostoru brněnské zoologické zahrady, které společně dotváří veřejný prostor a výrazně tak ovlivňují jeho vnímání, především u návštěvníků zoo. Druhá část diplomové práce se zabývá rozvojem konkrétního území v podobě urbanisticko-architektonické studie v areálu Zoo Brno, kde je snaha aplikovat poznatky z předchozí analýzy.

KLÍČOVÁ SLOVA

zoologická zahrada, veřejný prostor, urbanisticko-architektonická studie, rozvoj území, expozice, welfare zvířat

ABSTRACT

The diploma thesis is composed of two parts dealing with the development of the Brno Zoo. The first part consists of an analysis of selected elements in the public space of the Brno Zoo, which together shape the public space and thus significantly influence its perception, especially among zoo visitors. The second part of the diploma thesis deals with the development of a specific area in the form of an urban-architectural study in the Brno Zoo area, where an effort is made to apply the findings from the preceding analysis.

KEYWORDS

zoo, public space, urban-architectural study, area development, exhibition, animal welfare

BIBLIOGRAFICKÁ CITACE

MATI, David. *Rozvoj brněnské zoologické zahrady*. Brno, 2023. Diplomová práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta stavební, Ústav architektury. Vedoucí Ing. arch. Tomáš Pavlovský, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ O SHODĚ LISTINNÉ A ELEKTRONICKÉ FORMY ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

Prohlašuji, že elektronická forma odevzdané bakalářské práce s názvem
Rozvoj brněnské zoologické zahrady je shodná s odevzdanou listinnou formou.

V Brně dne 7. 1. 2023

Bc. David Mati

autor

PROHLÁŠENÍ O PŮVODNOSTI ZÁVĚREČNÉ PRÁCE

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem *Rozvoj brněnské zoologické zahrady*
zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje.

V Brně dne 7. 1. 2023

Bc. David Mati

autor

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěl vyjádřit velké poděkování vedoucímu mé diplomové práce Ing. arch. Tomáši Pavlovskému, Ph.D. za jeho odborné vedení, rady, ochotu a vynaložený čas při konzultacích mé práce. Dále bych chtěl poděkovat svým blízkým za neutuchající podporu, kterou mi dávají během celého studia a všem zaměstnancům Zoologické zahrady města Brna, kteří věnovali svůj čas konzultacím, radám a dotazům ohledně mé práce a za jejich ochotu a vstřícný přístup.

OBSAH

1	ÚVOD	10
1.1	CÍLE PRÁCE	11
2	HISTORICKÝ VÝVOJ CHOVU ZVÍŘAT	12
3	SMYSL A ROZVOJ ZOOLOGICKÝCH ZAHRAD VE 21. STOLETÍ.....	15
4	VÝVOJ BRNĚNSKÉ ZOOLOGICKÉ ZAHRADY NA MNIŠÍ HOŘE.....	19
5	PRVNÍ ČÁST - ANALÝZA VEŘEJNÉHO PROSTORU V ZOO BRNO.....	21
6	DEFINICE A ROZDĚLENÍ VEŘEJNÉHO PROSTORU V ZOO BRNO.....	22
7	ANALÝZA VYTIPOVANÝCH PRVKŮ V ZOO BRNO	26
8	MĚSTSKÝ MOBILIÁŘ – KLASICKÝ	27
8.1	LAVIČKY	27
8.2	ODPADKOVÉ KOŠE.....	30
8.3	NÁDOBY NA RECYKLOVATELNÝ ODPAD	34
8.4	JÍDELNÍ STOLY	36
8.5	NAVIGAČNÍ PRVKY.....	39
8.6	DĚTSKÁ HŘIŠTĚ	42
8.7	STOJANY PRO JÍZDNÍ KOLA + VEŘEJNÉ OSVĚTLENÍ.....	46
9	MĚSTSKÝ MOBILIÁŘ - SPECIFICKÝ.....	47
9.1	INFORMAČNÍ CEDULE	47
9.2	VZDĚLÁVACÍ PRVKY	56
10	REKLAMNÍ PRVKY	58
11	SADOVNICKÉ ÚPRAVY	60
12	SLUŽBY	62
12.1	PRODEJ UPOMÍNKOVÝCH PŘEDMĚTŮ	62
12.2	GASTRONOMIE.....	65
12.3	NÁPOJOVÉ AUTOMATY.....	68
13	OSTATNÍ PRVKY VE VEŘEJNÉM PRSTORU ZOO BRNO.....	71
13.1	STANOVIŠTĚ PRO PSY	71
13.2	OKRASNÉ PRVKY	71
13.3	MODEL Y DINOSAURŮ.....	72
13.4	BBQ GRIL	73
14	SPOLUPŮSOBENÍ VYBRANÝCH PRVKŮ VE VEŘEJNÉM PROSTORU	74

15	DRUHÁ ČÁST - URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÁ STUDIE EXPOZICE AUSTRÁLIE – NOVÁ GUINEA.....	75
15.1	TEXTOVÁ ČÁST.....	75
15.1.1	VYMEZENÍ A POPIS ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ.....	75
15.1.2	POŽADAVKY VYPLÝVAJÍCÍ Z ÚZEMNÍHO PLÁNU.....	75
15.1.3	PODMÍNKY ZOO BRNO PRO IDEOVOU KONCEPCI.....	76
15.1.4	VZNIK KONCEPCE IDEOVÉHO ŘEŠENÍ EXPOZICE.....	76
15.1.5	KONCEPCE IDEOVÉHO ŘEŠENÍ EXPOZICE	77
15.1.6	PAVILON ULURU – HORA NA MNIŠÍ HOŘE	78
15.1.7	SEZNAM POTENCIÁLNÍCH ZVÍŘAT UMÍSTĚNÝCH V PAVILONU	79
15.1.8	VÝBĚH KLOKANŮ RUDÝCH (MACROPUS RUFUS).....	80
15.1.9	VÝBĚH EMU HNĚDÝCH (DROMAIUS NOVAEHOLLANDIAE).....	81
15.1.10	VÝBĚH KASUÁRA PŘILBOVÉHO (CASUARIUS CASUARIUS)	82
15.1.11	VESNICE ABORIGINCŮ.....	83
15.1.12	NÁVŠTĚVNICKÉ TRASY V EXPOZICI	85
15.1.13	ZAJIŠTĚNÍ CHODU EXPOZICE.....	87
15.1.14	ETAPIZACE VÝSTAVBY	88
15.1.15	POSTUP PRACÍ PŘI VÝSTAVBĚ EXPOZICE	89
15.1.16	CENOVÝ ODHAD IDEOVÉHO NÁVRHU EXPOZICE.....	90
15.2	GRAFICKÁ ČÁST.....	91
16	ZÁVĚR.....	92
17	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	96
18	SEZNAM OBRÁZKŮ.....	98
19	SEZNAM TABULEK.....	100

1 ÚVOD

Zoologická zahrada představuje jedinečnou strukturu, která je definována svými typickými, přesto specifickými rysy. V první řadě se areál zoo vyznačuje jeho rozlohou a geomorfologií. Dnes se areály zoologických zahrad rozprostírají na ploše jednotek, až stovek hektarů. Na jedné straně se vyskytují malé zooparky chovající pár druhů zvířat, na té druhé jsou rozsáhlé pláne připomínající africké safari. Umístění zoologické zahrady v krajině je jedním ze zásadních faktorů. Horské oblasti, skály, kopcovitá vysočina, rovinaté louky, lesy, údolí řek, parky, okraje měst, chráněná krajinná území a mnoho dalších. Každé takové prostředí představuje pro danou zoo unikátní podmínky, které předurčují k jedinečnému a originálnímu přístupu ohledně otázek jejího zaměření a budoucího rozvoje. Pokud se zoologická zahrada nachází v hornaté a kopcovité oblasti, nemůže se zaměřit například na chov slonů, kteří potřebují rozsáhlé a rovinaté plochy, ale spíše se zaměří na zvířata žijící v hornatých oblastech, kterým je schopna zajistit kvalitní životní podmínky. Kromě rozlohy a georeliéfu zoologické zahrady jsou dalším faktorem chovaná zvířata. Každé z těchto zvířat potřebuje zvláštní péči a vytvoření takových podmínek, aby bylo šťastné a spokojené. Pro uspokojení těchto potřeb slouží vyhovující expozice, výběhy, pavilony, technické nebo chovatelské zázemí. Tím se dostáváme k dalšímu specifickému faktoru, kterým jsou budovy a stavby v areálu zoo. Jde o originální a jedinečné stavby a objekty nejrůznějších velikostí, tvarů, materiálů, funkčního využití, atd... Dohromady tyto objekty tvoří specifickou strukturu sloužící nejen zvířatům, ale také lidem. Právě lidé jsou dalším faktorem. Zaměstnanci zoo mají na starost správný a bezproblémový chod celého areálu. Jeho správa je specifická ohledně lidí s širokou škálou zkušeností a vědomostí. Od vrcholového managementu (vedení zoo, řízení lidí a projektů), přes odborné znalosti v odvětví ekonomie, PR, technické infrastruktury, zoologie, biologie, atd...(obchodní úsek, marketing, technický úsek, chovatelé, zahradníci, atd...), až po zajištění pravidelné údržby a podpůrných činností v celém areálu zoo (odpadové hospodářství, zajištění stravy pro zaměstnance, údržba a revize, IT podpora, atd...). Splnění kvalitního welfare (fyziologická a psychická pohoda) zvířat a zajištění vhodných pracovních podmínek pro zaměstnance je samozřejmostí v zoologické zahradě 21. století. Nejde ovšem jen o chovaná zvířata a zaměstnance. Kvalitní prostředí a podmínky je nutné zajistit také návštěvníkům, bez kterých se současná zoo neobejde. Přestože se zoologické zahrady v mnohém podobají městským strukturám (řízení, financování, spolupráce s partnery, rozvoj), existuje mezi nimi jeden zásadní a rozdílový faktor. Zatímco ve městě je snaha uspokojovat potřeby především jeho obyvatel, v zoologické zahradě je nutné vytvořit vhodné podmínky jak pro chovaná zvířata a personál, tak i pro její návštěvníky. Tyto dva naprosto rozdílné provozy se nesmí navzájem omezovat a je třeba najít takové řešení, které umožní jejich společné, a především zdravé fungování v co možná nejvyšší kvalitě. Pokud zvíře v zoo není spokojené

a šťastné, nemohou být spokojeni a šťastni ani její návštěvníci. Žádný návštěvník nechce sledovat chované zvíře v nevyhovujících podmínkách (malý výběh, minimum soukromí, nevhodná strava, atd...), přestože by mu byl dopřáván maximální komfort. Ovšem platí to i obráceně. Pokud je expozice dokonalá, ale o návštěvníka není správně postaráno (nevidí na chovaná zvířata, málo toalet, nepořádek, nedostatečné a nekvalitní služby, atd...), tak danou zoo již nenavštíví, sdělí své špatné zkušenosti a jí tak klesne renomé u veřejnosti. Zoologické zahrady jsou součástí mnoha měst po celém světě a mnohé z nich spadají právě pod městskou správu. V těchto případech se to na první pohled nemusí zdát, ale platí, že areál zoo je součástí městského veřejného prostoru. Ovšem v mnoha případech se k němu tak nepřístupuje i díky jeho specifikům. Jde například o úhradu vstupného, kontakt s exotickými zvířaty, specifické služby nebo omezená otevírací doba. I přesto je nutné o něj pečovat minimálně se stejným úsilím, jako o typické městské veřejné prostory, kterými jsou třeba ulice nebo parky.

1.1 CÍLE PRÁCE

V diplomové práci jsou řešeny dva hlavní cíle. Prvním cílem je provést analýzu vybavenosti veřejného prostoru v areálu brněnské zoologické zahrady, provést konstruktivní kritiku a předložit návrh na jeho zlepšení. Ve druhé části je řešen rozvoj areálu Zoo Brno, jejímž cílem je návrh konkrétního rozvojového území v podobě urbanisticko-architektonické studie, kde bude snaha aplikovat poznatky z první části diplomové práce.

2 HISTORICKÝ VÝVOJ CHOVU ZVÍŘAT

Vztah mezi člověkem a faunou je nedílnou součástí historie lidstva již od samých počátků. Zvířata vzbuzovala u člověka zájem a ovlivňovala jeho mysl již ve starší době kamenné. I proto bylo objeveno paleolitické umění s přírodními motivy. Jeskynní malby zvířat v západoevropských jeskyních vzbuzují údiv dodnes. [1] V těchto dávných dobách si člověk obstarával potravu především lovem zvířat a sběrem plodů.

Zásadní zlom ve vývoji lidstva nastal před 11 000 až 8 000 lety, kdy se z člověka stává zemědělec a pastevec. [2] S pěstováním plodin přestává být člověk závislý na lovu zvířat a spíše se zaměřuje na jejich další využití. V tento moment se začínají zvířata dělit do dvou skupin. V první skupině zvířata podléhají domestikaci a stávají se z nich zvířata domácí a hospodářská. Cílem takového chovu je snaha o maximální využití zvířete (zvířecí produkty, maso, orba, přeprava, atd...). Ve druhé skupině jsou zvířata předmětem lidské vášně a dalších vyšších zájmů. Jejich lov již neslouží k obživě, ale pro potěchu panovníků a nejbohatší, vysoce postavené vrstvy. [3]

V dávných civilizacích byla zvířata chována pro nejrůznější účely. Ve starověkém Egyptě byly chovány stáda antilop, gazel a pštrosů v chrámových a palácových komplexech. Pro Egyptány byla zvířata součástí jejich náboženství. Posvátné byly například kočky, ovce nebo berani. Naopak třeba vepři představovali převtělení zlých lidí. Až později byli vzati na milost. Božskou sílu a moc představovali dlouhoroží býci – apisové, a proto také byli hojně uctíváni. [4] Chov vzácných exotických zvířat neprobíhal jen ve starověkém Egyptě, ale také v Mezopotámii, Persii, Číně, Indii, nebo u indiánských kmenů Mayů a Aztéků v Americe. Nesmíme zapomenout na starověké Řecko a Řím. Řecko je kolébka demokracie, filozofie a základů mnoha věd, mezi které patří i zoologie. Aristoteles se zabýval mimo jiné vědeckým studiem zvířat a kolem roku 350 př. n. l. sepsal devět knih „Historie zvířat“. [3] Ve starověkém Římě byla exotická zvířata hlavně zdrojem zábavy při gladiátorských hrách. Sloužila také při výkonu trestního práva. [5]

Po pádu Římské říše v období středověku byla móda panovníků a nejbohatší šlechty chovat exotická zvířata na svých sídlech, kde sloužila pro reprezentativní účely a jako demonstrace síly a moci. [6] Chov těchto zvířat, kterými byli například medvědi, lvi, velbloudi, nebo sloni, probíhal nejen ve zvěřincích, ale také v hradních příkopech. Životní podmínky zvířat v takovém prostředí byly mnohdy nevyhovující a žalostné. Chov exotických zvířat byl předmětem panovníků a nejbohatší šlechty. Běžní lidé neměli k těmto zvířatům, až na pár výjimek, žádný přístup. Takovou výjimkou byl londýnský Tower, kde lidé směli, za darované zvíře sloužící jako potravina, navštívit místní zvěřinec.

Se zámořskými objevy a kolonizací došlo k dovážení zvířat z celého světa do Evropy. V 16. století začínají vznikat první menagerie (z francouzského la ménagerie - znamená hospodářství), což jsou obory a zámecké parky, kde probíhal chov okrasných zvířat, například pávů, bažantů, hus, kachen, nebo kasuárů. [7] Menagerii ve vídeňském Schönbrunnu, založenou v roce 1752 císařem Františkem I., lze považovat za nejstarší zoologickou zahradu na světě. Její původní struktura s malým pavilonkem uprostřed a vějířovitě uspořádanými výběhy kolem něj se zachovala dodnes.

Na přelomu 18. a 19. století začínají vznikat chovná zařízení za účelem vědy a výzkumu. Názvy těchto organizací byly různé. Aklimatizační zahrady, menagerie, nebo deer parky v Anglii. První zoologickou zahradou, kam měla přístup široká veřejnost, je Jardin des Plantes v Paříži, založená v roce 1793. Další evropské zoologické zahrady vznikly roku 1826 v Londýně, 1843 v Antverpách, nebo 1844 v Berlíně. V těchto zařízeních byla zvířata chována v klecích, které neposkytovaly dostatečně vyhovující podmínky ohledně welfare. Díky tehdejší neznalosti a nedostatku informací o konkrétních zvířatech docházelo k častým úhynům. [6]

Počátek 20. století představuje zásadní zlom ohledně plánování zoologických zahrad. Roku 1907 založil německý obchodník se zvířaty Carl Hagenbeck zoologickou zahradu Tierpark ve Stellingen u Hamburгу. Koncept této zoo představuje revoluční myšlenku, která se do té doby nikde neuskutečnila. Svým způsobem jde o vizionářské dílo, jež položilo základy moderních zoologických zahrad současnosti. Carl Hagenbeck zde prezentuje dva zásadní principy. Prvním principem je seskupení zvířat do jednoho expozičního celku, a to buď podle geografické oblasti (tzv. zoogeografických zón), kde se daná zvířata vyskytují (například kolekce afrických zvířat), nebo podle druhových sbírek (expoziční jen s papoušky, kde nezáleží na jejich přirozeném geografickém výskytu). Druhý princip spočívá ve snaze odstranit optické bariéry mezi zvířetem a návštěvníkem. Mohutné mříže a klece nahradí suché nebo vodní příkopy, zemní valy a jiné zábrany, které jsou opticky skryté. Součástí Hagenbeckova konceptu je snaha seskupit zvířata do společných výběhů. Jde o takové druhy, které spolu dobře vychází i ve volné přírodě. Z afrických zvířat lze jmenovat žirafy, antilopy, zebry, pakoně, nebo pštrosy. Pokud nemohu umístit určité druhy do jednoho společného výběhu (například by lev ohrožoval zebry), tak budou chovány odděleně a mezi jejich výběhy bude využito optického efektu s příkopy. Z určitého pozorovacího místa budou výběhy splývat a vznikne iluze jednotné krajiny se všemi zvířaty tak, jak je dodnes vidět na slavném Hagenbeckově Africkém panoramatu.

Obrázek 1: Africké panorama zoo ve Stellingenu

Druhá polovina 70. let 20. století představuje další důležitý milník z pohledu rozvoje zoologických zahrad. David Hancock ze zoo v Seattlu a William Conway z newyorské zoo v Bronxu se společně zasadili o nový pohled na plánování zoo. Jejich koncept je založen na anglickém slově immersion, což znamená vnoření. Poprvé v historii zoologických zahrad bude omezen výskyt antropocentrismu. Návštěvník nebude pozorovat zvířata z široké cesty, ale vnoří se boční cestičkou do prostředí, kde mají hlavní roli zvířata. Je to jako návštěva u nich doma. Vztah mezi zvířetem a člověkem se zde otočil. Návštěvník se stává součástí přírody. Někdy je pro něj složité se zorientovat, v jaké expoziční části se nachází. Nalevo jsou žirafy a zebry, což je Afrika. Na druhé straně cesty zase skáče klokan, což je Austrálie. V jaké oblasti tedy návštěvník je? „Koncept immersion“ takové dilema eliminuje. Návštěvník sejde z hlavní cesty boční pěšinou, například do expoziční oblasti Himaláje, a rázem je mu jasné, kde se nachází a co může očekávat. Neřeší, zda je nalevo Afrika nebo Austrálie. Celý je vnořen do Himalájí a jinou expozici nevnímá. Scenérie a rozmístění zvířat v takové biotopové expozici stojí na filozofii Carla Hagenbecka, jen promítnutou do jiného měřítko. [8]

3 SMYSL A ROZVOJ ZOOLOGICKÝCH ZAHRAD VE 21. STOLETÍ

Smyslem a posláním současných zoologických zahrad je plnění čtyř hlavních funkcí. Nedá se říct, že by jedna byla důležitější, než druhá. Všechny dohromady tvoří jeden celek, který je svojí unikátní strukturou jedinečný na celém světě. Pokud by zoo jednu z těchto funkcí postrádala, nemohla by správně fungovat.

První funkcí zoologické zahrady je oblast vzdělávání. Nejde jen o to vidět zvíře a přečíst si, kde se vyskytuje nebo čím se živí. Vidět ho žít ve výběhu, vnímat jeho chování a pachy. Tyto vjemy jsou ještě umocněny, pokud je zvíře chováno v expozici představující jeho přirozené prostředí. Najednou má návštěvník komplexní představu o daném druhu a jeho vzdělávání probíhá formou zážitků. Součástí zoo je také nenásilné vzdělávání o přírodě jako celku a o ochraně biodiverzity za účelem vzbudit u návštěvníka o toto téma zájem a vytvořit u něj kladný vztah k přírodě. [8]

Další funkcí zoologické zahrady je vědecká činnost. V průběhu let bylo nashromážděno obrovské množství nových informací a poznatků o nejrůznějších zvířecích druzích. Přesto mnoho uznávaných chovatelů, kurátorů a zoologů s respektem tvrdí, že stále víme o zvířatech málo. Například proč se nedaří rozmnožit pandy velké v zajetí. Zoologické zahrady představují vědecké instituce, jež se sdružují v organizacích, jakými jsou třeba EAZA (European Association of Zoos and Aquaria) nebo WAZA (World Association of Zoos and Aquaria), a společně se podílejí na výzkumných projektech. Mezi důležité ukazatele odbornosti a kvality jednotlivých zoo patří jejich významné odchovy. [8]

Třetí významnou funkcí zoo je záchrana ohrožených druhů zvířat. Pro mnohé z nich představují zoologické zahrady poslední útočiště. Některé druhy se už ve volné přírodě nevyskytují vůbec, a to díky měnícím se klimatickým podmínkám a bohužel také díky činnosti člověka. I proto je cílem zoo snaha jejich odchovu a návratu do volné přírody. Zoologické zahrady spolupracují přímo s pracovníky a ochráněři v národních parcích a místech výskytu ohrožených druhů zvířat. V rámci spolupráce mají na starost jednotlivé zoo tzv. plemenné knihy, ve kterých vedou záznamy o konkrétním zvířecím druhu, který má zoo celosvětově na starost. Za zmínku stojí pražská zoo, jež vede plemennou knihu koně Převalského, a také stojí za jeho úspěšným návratem do volné přírody v Mongolsku. Součástí ochrany ohrožených druhů zvířat je mezinárodní spolupráce v rámci programu CITES (Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin), kde je snaha zamezit nelegálnímu obchodu těmito zvířaty nebo jejich částí (slonovina, rohovina). Z etických důvodů a již zmíněné ochrany zoologické zahrady s jednotlivými zvířaty neobchodují, ale vypůjčují si je, vyměňují nebo darují. [8]

Poslední hlavní funkcí zoologické zahrady je nabídnout relaxaci a odpočinek jejím návštěvníkům. Přes veškeré ostatní funkce je zoo pořád kus přírody, kam si jde člověk odpočinout se svou rodinou nebo přáteli. Mnohdy bývá cílem výletů. Ekonomická samostatnost zoologických zahrad se odvíjí od jejich návštěvnosti a příjmu ze vstupného. Proto je nutné se o návštěvníky řádně postarat a poskytnout jim služby uspokojující jejich potřeby. [8]

Zoologické zahrady prochází neustálým vývojem, stejně jako nálady ve společnosti, architektonické styly nebo technické a vědecké znalosti. Těmito a mnoha dalšími faktory je ovlivněna její struktura. Je kladen neustále větší a větší tlak na životní podmínky a welfare zvířat. Stále více se zde projevuje proces humanizace. Velká zvířata by neměla být chována v malých výběžích, expozice by měly co nejvíce reflektovat jejich zvyky, potřeby a přirozené chování, nebo jejich počet v chovné skupině. Vykachlíčkování a sterilní zázemí je pro zvířata zdravotně nezávadné, ovšem díky soudobým trendům se již takové prostředí navrhuje jen minimálně. [9] Všechny tyto vlivy a faktory musí být brány v potaz při návrhu expoziční koncepce zoo jak z hlediska urbanismu a architektury, tak ohledně stavebního, konstrukčního a technického řešení. V současnosti se pro rozvoj zoologických zahrad využívají tři zásadní plánovací nástroje, kterými jsou Strategie rozvoje, Generel a projekt.

Nejdůležitější nástroj pro plánování zoologické zahrady je bezesporu Strategie rozvoje. Hlavní obsah tohoto textového dokumentu představuje chovatelská koncepce určující zaměření celé zoo. Její náplní je definovat, jaké druhy bude zoo chovat nebo jaký bude počet jednotlivých zvířat. Součástí je také expoziční koncepce. Ta řeší, jakým způsobem a v jakých souvislostech budou chovaná zvířata prezentována. Lokalita zoologické zahrady předurčuje k originálnímu způsobu řešení soustavy expozic a výběhů, jež dohromady vytvoří unikátní a jedinečnou strukturu. Strategie rozvoje se plánuje přibližně na 15 až 20 let. Jde tedy o dlouhodobý záměr, který se v průběhu let aktualizuje. Výsledkem je idea určující směr, kterým se zoologická zahrada bude v budoucnu ubírat. Časem lze provádět dílčí změny, celkový koncept však zůstane zachován a nelze ho vzít zpět. [3]

Pokud Strategie rozvoje představuje hlavní ideu zoo, tak Generel řeší, zda je možné a za jakých podmínek onoho konceptu reálně dosáhnout. Jde o urbanistický dokument, jehož náplní je kompletní návrh celého území zoologické zahrady včetně expozičních ploch a výběhů, návštěvnických okruhů s ohnisky (exponovaná místa pro setkávání, občerstvení nebo odpočinek), dopravy po areálu, parkovacích ploch, návštěvnického, hospodářského a technického zázemí nebo návrh inženýrské infrastruktury. Náplní Generelu je rovněž provedení analýz ohledně etapizace výstavby nebo proveditelnosti. Mimo jiné slouží jako podklad pro rozhodování o investicích na dobu 10 až 15 let. [8] Při tvorbě Generelu je nutné neustále myslet na základní koncept a ideu zoologické zahrady. Pro představu, pokud má zoo v konceptu chovat slony a z Generelu vyplyne, že jejich chov by byl finančně nerealizovatelný, tak místo slonů zoo vybuduje velkolepý výběh s žirafami, zebrami, atd.... Expozice bude stále atraktivní a zůstane zachován koncept afrických zvířat. [9]

Posledním nástrojem sloužícím pro rozvoj zoologické zahrady je konkrétní projekt. Může se jednat o návrh malého výběhu nebo komplexní expozice pro několik druhů zvířat. Mezi faktory ovlivňující rozsah takového projektu patří finance, etapizace výstavby, dostupnost konkrétních zvířat, schopnost zachování provozu v zoo a mnoho dalších. Běžná realizace takových projektů trvá přibližně 1 až 2 roky. Obsahem projektu je už konkrétní vymezené území včetně detailně zpracovaného technického nebo architektonického řešení. Projekt je nejnižší stupeň v hierarchii plánovacích nástrojů a podléhá jak Generelu, tak Strategii rozvoje. Celá tato stupňovitá struktura vede od konceptu k detailu. Souhrnně: hlavní ideou Strategie rozvoje je chov afrických zvířat, Generel určí, jak a za jakých podmínek bude chov těchto zvířat možný a projekt vytvoří konkrétní řešení expozice.

Obrázek 2: Schéma hierarchie plánovací dokumentace pro zoo

Každá zoologická zahrada na světě, prochází neustálým vývojem a co je zásadní, jako taková nebude nikdy dokončena. Jde o nekonečný projekt, který je neustále ovlivňován novými trendy nebo technologiemi. Kromě řešení klasických problémů, jako například chátrající objekty, údržba, rekonstrukce a jejich energetická náročnost, musí zoo zajistit, aby expozice a výběhy vyhovovaly stále zpřísňujícím se podmínkám ohledně welfare zvířat. Co byl dříve moderní pavilon, je dnes z pohledu chovu zvířat nevyhovující objekt a je nutná jeho přestavba nebo dokonce demolice a nahrazení novým vyhovujícím pavilonem. Dále je zoo ovlivňována aktuální situací fauny na planetě Zemi. Neustále se zvyšující počet ohrožených druhů nutí zoologické zahrady dělat maximum pro jejich záchranu.

4 VÝVOJ BRNĚNSKÉ ZOOLOGICKÉ ZAHRADY NA MNIŠÍ HOŘE

Výstavba brněnské zoologické zahrady na Mniší hoře probíhala v letech 1950 až 1953. Slavnostní otevření proběhlo 30. srpna 1953. Areál na úpatí Mniší hory disponoval přibližně 700 metrů dlouhou trasou. Ta byla lemována klecemi, voliérymi a ohradami, kde byli chováni savci a ptáci, především domácího původu. Tehdy bylo v brněnské zoo umístěno 151 zvířat o 51 druzích. Mezi ně patřili například jezevec lesní, sova pálená, výr velký, medvěd hnědý, rys ostrovid nebo rosomák evropský. K vidění byli ale také lvi nebo velbloudi. V celé zoo byla jediná stavba, a to původní hájenka, která sloužila jako správní budova až do 80. let 20. století. [10] V průběhu druhé poloviny 20. století probíhal vývoj zoologické zahrady, kdy vznikaly nové pavilony, voliéry a výběhy. Tehdejším hlavním účelem bylo prezentovat jednotlivá zvířata. Tomu také odpovídaly špatné životní podmínky v podobě malých klecí a voliér. Postupem času se začal měnit význam zoologických zahrad a pohled na chov zvířat v zajetí. Vývoj Zoo Brno začal stagnovat a stávající chátrající expozice přestávaly vyhovovat soudobým trendům. I proto hrozil brněnské zoo ve druhé polovině 90. let 20. století zánik. [11] Na přelomu 20. a 21. století začal vznikat nový koncept brněnské zoologické zahrady. Byla provedena analýza stávajícího stavu, která určila 3 zásadní faktory. Prvním faktorem je velká nezastavěná plocha areálu zoo umožňující stavět prakticky na zelené louce. Druhým faktorem je lesoparkový charakter celého území a jeho výhoda vzrostlých stromů. Poslední faktor představuje reliéf Mniší hory a možnost využít svažitosti terénu. [12] Inspirací pro novou chovatelskou koncepci bylo samotné město Brno jakožto významné vědecké centrum. Základní idea Strategie rozvoje brněnské zoologické zahrady odkazuje na dílo brněnského opata Johana Gregora Mendela, a to na problematiku genetiky a evolučního vývoje. Originalita tohoto konceptu spočívá v prezentaci vývojových momentů, které v historii Země nastaly. Tato idea nese název „Zastavení evoluce“ a v brněnské zoo je prezentována ve 3 expozičních úrovních. [13]

První úroveň představují 4 komplexní expozice se zvířaty z relativně malých geografických oblastí. Expozice Beringie prezentuje faunu kolem Beringovy úžiny. Díky pravidelnému stoupání a klesání hladiny se zde tvořil pevninský most, a když před 10 tisíci lety poslední pevninský most zanikl, zvířata na obou stranách začala procházet rozdílným vývojem. Expozice Kalahari představuje africkou poušť, která se před 18 tisíci lety začala rozpínat na úkor deštných pralesů. Zvířecí druhy byly před vymřením nebo byly nuceny adaptovat se na pouštní klima. Expozice Karibik reprezentuje, podobně jako expozice Beringie, vývoj fauny díky pevninskému mostu, tentokrát mezi Severní a Jižní Amerikou. Poslední komplexní expozice Wallaceia reprezentuje oblast ostrovů v jihovýchodní Asii rozdělené Wallaceiovou linií. Ostrovy západně od této linie (Sumatra, Java, Bali, atd...) spadají do orientální zoogeografické oblasti. Naopak ostrovy východně od této linie (Malé Sudy, Sulavesi, atd...) spadají spíše do australské zoogeografické oblasti. [13]

Druhá úroveň expozic představuje zvířecí druhy žijící v odlehlých a izolovaných oblastech, kterými jsou například ostrovy nebo těžko přístupné horské oblasti, kde vytváří endemické druhy. V případě brněnské zoo jde o expozice Austrálie, Madagaskar nebo Himaláje. Expozice druhé úrovně představují rovněž systematické skupiny zvířat, kterými jsou třeba velbloudi nebo lamy. [13]

Třetí úroveň představují tzv. doplňkové expozice. Jejich náplní je prezentace místní fauny a flory v podobě expozice Moravská řeka nebo dětská zoo. [13]

Z pohledu komplexních expozičních celků je v současnosti nejdále celek Beringie a většina z expozice Kalahari.

V roce 2000 vznikla v brněnské zoologické zahradě první moderní expozice Tygří skály na ploše tisíc metrů čtverečných. Postupně vznikaly nové vyhovující expozice nebo opravy a rekonstrukce těch stávajících. Z pohledu komplexních expozičních celků je v současnosti kompletně vybudován celek Beringie a hlavní část expozice Kalahari. Celek Karibik v současnosti zastupuje pavilon pro chov plazů Tropické království z roku 1998 a jeho nejbližší okolí. Expoziční celek Wallaceia je aktuálně v úrovni úvah a plánování. Nejnovější velkou zprovozněnou expozicí je výběh lvů konžských v expozičním celku Kalahari z roku 2017. [11]

5 PRVNÍ ČÁST - ANALÝZA VEŘEJNÉHO PROSTORU V ZOO BRNO

Základní údaje

Název:	Zoo Brno a stanice zájmových činností
Status:	zoologická zahrada
Zřízení:	příspěvková organizace
Rozloha:	41,3 ha [14]
Počet zvířat:	2991 [15]
Počet druhů:	432 [15]
Město:	Brno
Kraj:	Jihomoravský

Brněnská zoologická zahrada je situována na Mniší hoře nedaleko brněnské přehrady na řece Svatce v severozápadní části statutárního města Brna, konkrétně v městské části Brno – Bystrc. Její rozloha zaujímá přes 41 hektarů, z toho jsou 25 hektarů expozice. [14] Na této ploše je chováno přibližně 3000 zvířat o 432 druzích. [15] Zaměření brněnské zoo je všeobecné, specializuje se však na kopytníky. Mezi ikonická zvířata patří tygr sumaterský, medvěd kamčatský, medvěd lední nebo lev konžský. [16] Charakter brněnské zoo udává kopcovitý profil Mniší hory s vrcholem 333 m.n.m. Nejvyšší bod zoo leží ve výšce 309 m.n.m. Zoo Brno je příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je město Brno. [12] V roce 2022 navštívilo brněnskou zoo přibližně 330 000 návštěvníků, což je nejvíce od roku 1997, kdy se tato statistika zavedla. [17] Jde o jednu z 29 zoologických zahrad a zooparků v České republice. [18] Brněnská zoologická zahrada je členem několika mezinárodních organizací, mezi které patří CITES (Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy divoké flóry a fauny), EEP (Evropský záchovný program), UCSZOO (Unie českých a slovenských zoologických zahrad), IZE (Mezinárodní asociace vzdělávacích pracovníků zoologických zahrad), EZE (Evropská asociace vzdělávacích pracovníků zoologických zahrad), WAZA (Mezinárodní asociace zoologických zahrad a akvárií), ERAZA (Euroasijská regionální asociace zoologických zahrad a akvárií) a EAZA (Evropská asociace zoologických zahrad a akvárií). [19]

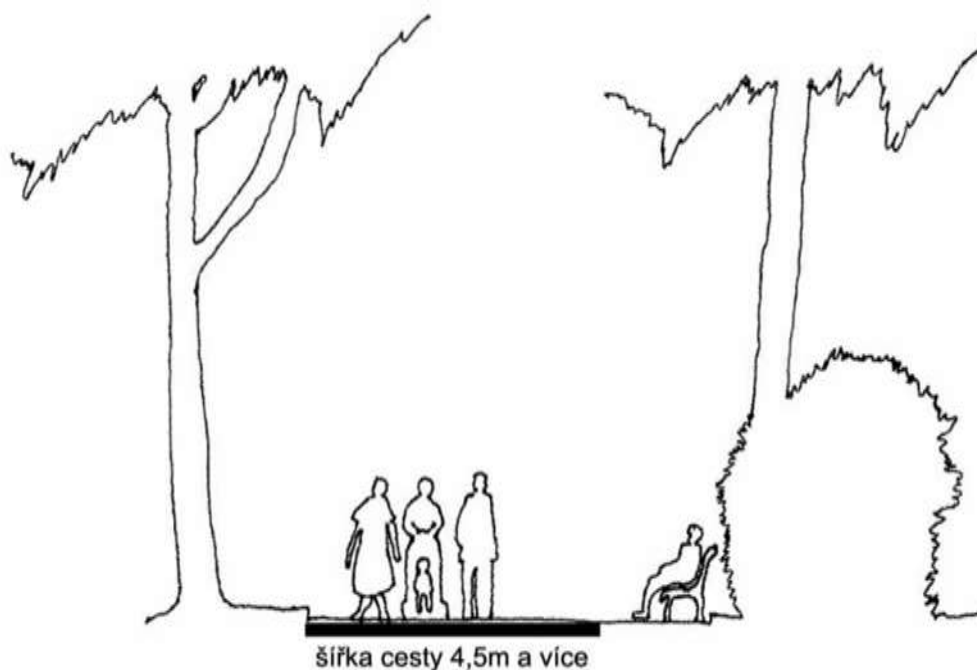
6 DEFINICE A ROZDĚLENÍ VEŘEJNÉHO PROSTORU V ZOO BRNO

Před zahájením samotné analýzy veřejného prostoru v brněnské zoologické zahradě je nutné nejdříve vysvětlit pojem veřejný prostor. Obecně lze říci, že se jedná o veřejně přístupná místa, většinou v exteriéru, kam mají volný přístup všichni lidé bez jakéhokoliv omezení. Ve městech se většinou jedná o náměstí, ulice nebo parky. Součástí těchto míst jsou také instalované prvky a vybavení, kterými jsou například lavičky, odpadkové koše nebo přístřešky autobusových zastávek sloužící všem jejich uživatelům. Z pohledu legislativy definuje veřejný prostor § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích: „Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.“(20) Vlastníkem veřejného prostoru bývá většinou stát nebo obce, jež mají na starost jeho správu. Veřejný prostor lze dělit z několika hledisek. Třeba podle jeho účelu nebo vlastnictví. Někdy je složité přesně definovat hranici mezi soukromým a veřejným prostorem. I proto se objevují pojmy, jako polosoukromý a poloveřejný prostor. Polosoukromé prostory jsou typické pro soukromé vlastnictví a sdílení s vybranou skupinou lidí. Typickým příkladem jsou hotely nebo sportovní kluby. [21] Jako poloveřejný prostor bychom mohli definovat nákupní centrum nebo právě zoologickou zahradu. Do těchto tzv. kvaziveřejných prostorů, jež jsou vlastněny soukromými nebo veřejnými institucemi, je lidem povolen vstup za dodržení specifických podmínek. Mezi ně patří například uhrazení vstupného, dodržování provozního řádu nebo návštěva v otevírací době. V těchto institucích je žádoucí konzum. V nákupním centru je vyvíjen tlak na návštěvníky, aby zde nakupovali a netrávili zde jen tak svůj volný čas. Naopak v zoologické zahradě je konzumem myšleno nenásilné vzdělávání o přírodě, tvorba nových zážitků nebo relaxace. I zde je vidět jedinečnost zoologické zahrady. [22]

Pokud je zoologická zahrada definována jako poloveřejný prostor, je nutné si uvědomit, že tento charakter nemá celý její areál. Zoo lze rozdělit na plochy expoziční části, chovatelského zázemí, technického zázemí a plochy pro návštěvníky. Expoziční část tvoří samotné výběhy a expozice s chovanými zvířaty. Z logických důvodů sem nemají, až na některé výjimky jako například kontaktní zoo, návštěvníci přístup. S tím souvisí plochy chovatelského zázemí, většinou v blízkosti výběhů, kde operují především chovatelé, jež mají na starosti daná zvířata. Další plochy tvoří technické zázemí pro veškerý provoz zajišťující správný chod zahrady. Od centrální přípravný krmiv přes trafostanice až po nakládání s odpadovým hospodářstvím. V neposlední řadě tvoří areál zoo plochy pro návštěvníky, které můžeme nazvat poloveřejným prostorem (pro potřeby analýzy jsou tyto návštěvnické plochy nazývány veřejným prostorem). Zde platí určitá omezení plynoucí z návštěvnického řádu. Například zákaz krmení zvířat, zákaz překračování bariér mezi cestou a výběhem nebo zákaz pohybu mimo vyznačené trasy. Plochy vyhrazené

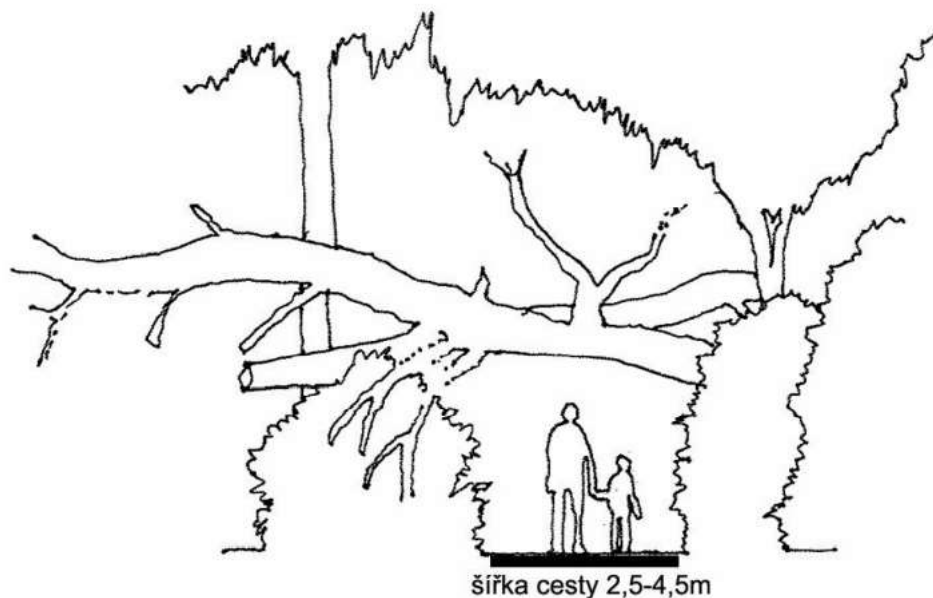
pro návštěvníky zoo se dále dělí na návštěvnické trasy, ohniska, plochy zeleně a budovy. Návštěvnické trasy jsou součástí cestní sítě, která tvoří systém komunikací v celém areálu zoo. Její návrh je pro zoologickou zahradu zásadní z pohledu budoucího rozvoje a zajištění celkové obslužnosti. Cestní síť se dělí na cesty primární, sekundární a terciární.

Primární cesty představují páteřní komunikace celé zahrady. Jejich šířka dosahuje 4,5 m a více, aby byly schopné pojmout velké množství osob a aby se zde bez problému vyhnuli lidé s kočárky nebo vozíky v obou směrech. Hlavním účelem primárních cest je zajistit rychlý přesun po areálu. Pokud je to možné, využívají se primární cesty pro trasu zoovláčku nebo jiných dopravních prostředků. Současně slouží pro obsluhu areálu, zásobování nebo pro vozidla integrovaného záchranného systému. Kolize mezi návštěvníky a vozidly je nežádoucí. Proto je snaha tyto provozny od sebe oddělit. Nejčastější řešení je obsluha mimo návštěvní hodiny zoo. Primární cesty se zřídka využívají jako stanoviště pro pozorování zvířat. Prostory těchto cest by měli sloužit také k odpočinku (občerstvení, WC, dětská hřiště, atd...). [23]

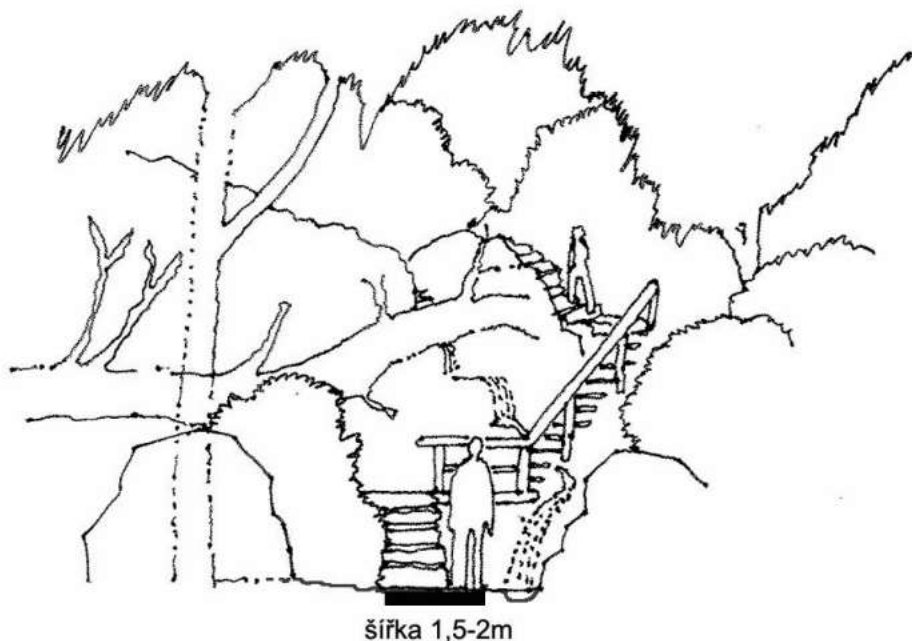
Obrázek 3: Schéma cesty primární

Sekundární cesty tvoří zážitkové trasy, které jsou lemovány jednotlivými expozicemi a výběhy. Jejich šířka se pohybuje v rozmezí 2,5 až 4 m. Při navrhování sekundárních cest se uplatňují určité principy. Při směrovém řešení bývá hojně užíváno křivek kvůli rozptýlení a skrytí jednotlivých skupin návštěvníků ve vlnitých a klikatících se zákoutích. Tím je dosaženo jakéhosi soukromí a klidného pozorování zvířat. Součástí návrhu těchto tras je práce se scenériemi, uměleckou a krajinářskou tvorbou. Cílem je navodit atmosféru přirozeného prostředí výskytu daného druhu. S tím souvisí další princip, a to snaha o zamezení průhledů na jiné návštěvnické trasy skrz výběh nebo do odstavných výběhů a chovatelského zázemí. Za prvé jde o rušivý element při pozorování expozice, za druhé je takové řešení nevhodné z pohledu pohody zvířat. Součástí sekundárních cest by neměly být relaxační plochy, jako dětská hřiště a podobně. Pokud je zde navrženo občerstvení, tak pouze ve formě doplňující atmosféru expozice. [23]

Obrázek 4: Schéma cesty sekundární

Terciární cesty jsou dobrodružné stezky představující zkratky nebo atrakce, které doplňují cesty primární a sekundární. Nevede po nich žádný návštěvnický okruh a jejich význam z pohledu návštěvnických kapacit je zanedbatelný. Šířka těchto cest je přibližně 1,5 až 2 m a jejich forma může být velmi různorodá. Od úzkých pěšin a kamenných stupňů, přes lávky, až po visuté žebříky. Smyslem těchto cest je dopřát návštěvníkovi určitý druh dobrodružství a adrenalinu v podobě zdolávání divoké a neprůstupné krajiny, kde se mohou vyskytovat jedinečné průhledy do expozic. V případě brněnské zoologické zahrady bude těchto doplňkových tras hojně využíváno díky příkrému terénu Mniší hory, což je pro tyto dobrodružné stezky výhodou. [23]

Obrázek 5: Schéma cesty terciérní

Součástí cestní sítě bývají tzv. ohniska. Kdybychom se na zoologickou zahradu dívali jako na město, tak bychom mohli ohniska přirovnat k náměstí. Je to místo sloužící k setkávání nebo křížení hlavních cest. Často bývají výchozím bodem nebo cílovou destinací, kde vyvrcholí návštěva zoo. Jejich součástí může být občerstvení, místa k odpočinku nebo stanice zoovláčku. Ohniska mohou představovat důležité orientační body nebo centra budoucího rozvoje areálu zoo. V brněnské zoo byla doposud definována tři ohniska. Prvním ohniskem je plocha před restaurací U Tygra v dolní části areálu zoo. Toto ohnisko představuje výchozí bod, kde si může návštěvník zvolit trasu prohlídky. Další dvě jsou cílová ohniska na dvou vrcholcích Mniší hory. Jedno z nich je tvořeno africkou vesnicí, druhé představuje plochu před pavilonem Tropické království, budoucí expozicí Karibik. Není vyloučeno, že v budoucnu nevzniknou v brněnské zoo další ohniska. [23]

Většinu času tráví návštěvník zoo na pěších komunikacích, mimo které bývá omezený přístup značkami zákazu vstupu podél cest. Jen v ojedinělých případech lze opustit plochy cestní sítě, třeba na lesní dětské hřiště.

Kromě pohybu po pěších komunikacích návštěvníci využívají plochy budov a služeb. Mimo procházení jednotlivých pavilonů a vnitřních expozic je hojně využíván vnitřní prostor k provozu restaurací a občerstvovacích stánků nebo veřejných toalet. V současné době se v brněnské zoo nachází pár budov a většinu času tráví návštěvníci v exteriéru.

7 ANALÝZA VYTIPOVANÝCH PRVKŮ V ZOO BRNO

Smyslem této analýzy je vytipovat vybrané prvky ve veřejném prostoru v brněnské zoologické zahradě a podrobit je konstruktivní kritice z pohledu typologie, tvarů, materiálů nebo údržby, za účelem odhalení jejich neduhů a snahy navrhnout optimální řešení, jehož výstup by měl mít za následek zkvalitnění veřejného prostoru v Zoo Brno a přispět tak k vytvoření jednotné a srozumitelné identity v celém jejím areálu. Podkladem pro tuto analýzu je osobní terénní průzkum v brněnské a zlínské zoologické zahradě, který proběhl na podzim roku 2022. Toto roční období je mimo hlavní návštěvnickou sezónu, jejímž vyvrcholením jsou letní měsíce, především období prázdnin. Proto se může nepatrně lišit od hypotetické analýzy prováděné v letním období. Dosud nebyl pracovníky brněnské zoologické zahrady zpracován žádný pasport nebo ucelený dokument s těmito vybranými prvky. Provedená analýza by měla posloužit jako podklad pro jeho zřízení.

8 MĚSTSKÝ MOBILIÁŘ – KLASICKÝ

8.1 LAVIČKY

Počet kusů: 130

Počet typů: 18

Popis stávajícího stavu.

Lavičky patří mezi základní prvky městského mobiliáře a nechybí ani v brněnské zoo. Díky kopcovitému profilu Mniší hory jsou lavičky důležitým prvkem pro návštěvníky zoo při odpočinku. Mimo laviček se v brněnské zahradě vyskytují další místa k sezení. Jsou to například různé zídky. Při současné rozloze výstavní části areálu se dá počet 130 laviček považovat za dostatečný. 18 typů laviček je na první pohled zarážející. Tento faktor ovlivňuje fakt, že lavičky bývají součástí expozic a snaží se dotvářet celkovou atmosféru. Nejen proto se při navrhování městského mobiliáře v zoologických zahradách využívá imitace, která se v běžném městském veřejném prostoru potlačuje. Lavička může mít nejrůznější formy a tvary imitací od umělých skal až po dřevěného krokodýla. I přes to je 18 typů laviček stále vysoký počet. Toto vysoké číslo lze považovat za následek nekoordinovaného vývoje brněnské zoo v oblasti veřejného prostoru. Při průběžném rozvoji byl areál zoo doplňován o městský mobiliář daného období. Později, kdy počet laviček nedostačoval, byl doplněn o nové, bohužel opět jiným typem, který byl v tu dobu aktuální. Výsledkem je velké množství několika typů laviček na relativně malém prostoru, který působí nejednotně. Dominantním materiálem u laviček v areálu zahrady je dřevo. Dřevo je přírodní materiál šetrný k přírodě. Z pohledu zoo, jakožto instituce nabádající k osvětě a ochraně životního prostředí jde o dobrou volbu tohoto materiálu. Většina laviček v areálu zahrady jsou celodřevěné. Několik typů laviček je tvořeno kovovou konstrukcí s dřevěnými latěmi. Jednotlivé typy laviček jsou tvořeny z různých druhů dřeva a mají rozdílné barvy a odstíny od světlých až po tmavě hnědé, až černé. V určitých případech lze pozorovat problém nevhodné volby typu laviček pro konkrétní oblast. Jako příklad lze uvést lavičky ve tvaru půlky kmene bez opěrných částí vyskytujících se na jedné z hlavních primárních cest, kde by měl být z pohledu navrhování zoologických zahrad, výskyt pohodlných, pro člověka ergonomicky vhodných laviček, které poskytují maximální komfort při odpočinku. Navíc se tento typ lavičky vyskytuje v celé oblasti pouze dvakrát. Jiný typ lavičky se zde objevuje dokonce jen jednou. Lze pozorovat i takové případy, kdy jsou jednotlivé lavičky přemístovány v rámci areálu a tudíž působí na jiných místech, než pro které byly navrženy, nepatřičně. V současnosti je v brněnské zoo vystaveno několik moderních komplexních expozic, mezi které patří Beringie nebo Kalahari. Je pozitivní, že při jejich návrhu bylo myšleno také na mobiliář, který je kompletně sjednocen. Byla by škoda ho znehodnotit pozdějším přidáním jedné nebo více laviček jiného

typu. Jako nešťastné shledávám instalaci nové lavičky v dolní části zahrady v blízkosti expozice Beringie. Nejen, že jde o přidání dalšího typu lavičky, který se navíc v celé zoo vyskytuje opět pouze jednou, ale jako zásadní problém shledávám opěrnou část, jež je tvořena reklamním panelem rušícím jeho okolí. Tento postup ke zlepšení veřejného prostoru v areálu brněnské zahrady nepovede.

Tabulka 1: Stávající typy laviček

Možné řešení.

Pro zlepšení kvality městského mobiliáře, v tomto případě laviček, by bylo vhodné vycházet z funkčního dělení veřejného prostoru v areálu brněnské zoologické zahrady, a to nejen z pohledu tří úrovní cest, ale také z pohledu komplexních expozic. Jako optimální se jeví začít s úpravami prostoru cest prvního řádu, chcete-li cest primárních, které tvoří páteřní systém celého areálu zoo. Zlepšení celé situace spočívá v postupném odstranění současných laviček několika typů a jejich náhradou za jeden typ nebo jednotnou sadu laviček. Nové lavičky by měly mít vhodné ergonomické vlastnosti pro maximální pohodlí návštěvníků při odpočinku, k čemuž jsou přednostně určeny. Některé tyto lavičky mohou být doplněny chytrými

technologiami z oblasti smart city, a to nabíjecími stanicemi pro mobilní telefony nebo internetovým připojením. Sjednocením městského mobiliáře nedojde jen ke zkvalitnění vizuálu veřejného prostoru, ale také k efektivnější údržbě. S tím souvisí i volba materiálů a tvarů. V rámci lesoparkového charakteru brněnské zoo se jako ideální materiály jeví dřevo a kov pro jejich snadnou údržbu. Rovněž jde o recyklovatelné materiály. Tvary laviček by měly být moderní, elegantní, jednoduché a pokud možno subtilní. Jednotlivé expozice mohou obsahovat specifické typy laviček, které doplňují její atmosféru. Zde je vhodné rovněž využít imitace. Tento jev se již v brněnské zoologické zahradě děje. Je ovšem nutné sledovat jeho vývoj a zabránit potenciálnímu zahlcení jinými typy laviček. Součástí návštěvnických ploch je také rozlehlý prostor lesního divadla, jehož hlediště je tvořeno lavičkami z kovové konstrukce a dřevěných prken. Tento typ laviček bez opěrné části je v dobrém stavu, ale má zastaralý design. Obnova laviček v areálu zoo by se týkala rovněž lesního divadla. Jelikož je hlediště na rovné ploše a je hojně využíváno rodiči s dětmi, zachoval bych nové lavičky také bez opěrné části pro lepší výhled na pódium.

Tabulka 2: Inspirativní typy laviček

8.2 ODPADKOVÉ KOŠE

Počet kusů: 90

Počet typů: 12

Popis stávajícího stavu.

Součástí veřejného prostoru brněnské zoologické zahrady jsou také odpadkové koše, jejichž celkový počet dosahuje čísla 90. Prováděná analýza probíhala během několika dní, jak ve všední dny a víkendy, tak v různých návštěvnických hodinách. Za celou dobu zkoumání a pozorování se nevyskytl žádný případ, kdy by odpadkový koš měl nedostatečnou kapacitu. Z toho vyplývají dva faktory. Tím prvním je, že jsou odpadkové koše rozmístěny po areálu zoo tak, že zvládají nápor odpadků od návštěvníků. Na více exponovaných místech, kterými jsou například ohniska, je zvýšený počet odpadkových košů oproti běžným návštěvnickým trasám. Druhým faktorem jsou dostatečné kapacity technických pracovníků, kteří stíhají odpadkové koše vynášet. Problém představuje 12 typů odpadkových košů nejen z hlediska estetického, ale také z hlediska jejich údržby. Opět lze pozorovat nekoncepční práci s městským mobiliářem v areálu zoo, kdy nově přidané odpadkové koše nijak nekorrespondují s těmi stávajícími. Zatímco současné lavičky jsou převážně ze dřeva, odpadkové koše představují mnoho nesourodých forem, materiálů a barev. Kulaté, hranaté, dřevěné, plastové a betonové. Na cestě za vstupem do zoologické zahrady lze pozorovat robustní zelené odpadkové koše s černým horním krytem. Postupně se v areálu vyskytují další typy odpadkových košů, třeba betonové, které lze běžně pozorovat v městském prostředí. Na temeni Mniší hory u veřejných toalet se objevuje jeden odpadkový koš, jenž se používá spíše na festivalech nebo velkých sportovních a kulturních venkovních akcích. Jde o kovovou obroučku s nasazeným pytlím na odpadky. Tento typ se vyskytuje v celé zoo jen zde. Všechny druhy jsou doplněny o umělecky ztvárněné odpadkové koše, které vznikly jako součást například dětského hřiště. V rámci komplexních expozic lze vidět koncepční práci ohledně odpadkových košů, stejně jako u laviček. Africká vesnice v expozici Kalahari je doplněna o jednotné odpadkové koše, které mají formu dřevěných proutěných košů. Různorodost konstrukcí odpadkových košů představuje složitější a méně efektivní údržbu. Některé odpadkové koše mají uvnitř kovovou nádobu na odpadky, kterou lze snadno vyjmout, jiné fungují na bázi igelitových pytlů, další jsou jako jedna osamocená nádoba. Většina těchto odpadkových košů není kryta horním víkem, a tudíž hrozí šíření zápachu nebo odvtí vyhozených odpadků. Bohužel se zde vyskytují i odpadkové koše polepené reklamou nebo od externích dodavatelů. Obecně lze říci, že Zoo Brno investuje minimum finančních prostředků do městského mobiliáře a spoléhá se na funkčnost stávajícího vybavení. Kromě odpadkových košů pro návštěvníky lze v areálu Zoo Brno pozorovat také plastové popelnice a kontejnery sloužící při údržbě areálu (expozice, výběhy, zeleň).

Tabulka 3: Stávající typy odpadkových košů

Možné řešení.

V rámci obnovy odpadkových košů v brněnské zoologické zahradě by bylo vhodné postupovat obdobně, jako u výměny laviček, tedy postupně nahradit stávající odpadkové koše jedním vhodným typem odpadkového koše. Výměna stávajících košů za nové by probíhala především na primárních cestách, kde se v současné době nachází zbytečně velké množství typů. Odpadkové koše navržené v rámci expozic (proutěné koše v africké vesnici) by mohly zůstat tak, jak jsou. Nové odpadkové koše by měli disponovat dostatečnou kapacitou a pokud možno víkem, aby se zabránilo úniku zápachu a šíření odpadků díky větru. Pokud by nově instalované odpadkové koše měli větší kapacitu oproti těm stávajícím, mohl by jejich celkový počet dokonce klesnout. Díky tomu by nemuseli být na frekventovaných místech, kterými jsou například ohniska, skupiny dvou a více košů, ale jen jeden odpadkový koš. Konstrukce nových košů by měla být stavěna na snadnou údržbu. Materiál by měl být snadno omyvatelný a odolný všem venkovním podmínkám. Všeobecně je městský mobiliář ve veřejném prostoru instalován jako doplnění a výbava. V zoologické zahradě jde ovšem využít jedinečné příležitosti, kdy onen městský mobiliář je součástí tváře a identity zoologické zahrady. Nejde jen o typ odpadkového koše, ale také o jeho technické a grafické zpracování. Jako inspirace může posloužit zlínská zoologická zahrada, kde je jeden typ odpadkových košů, ale jejich jednotlivé ztvárnění doplňuje celkovou atmosféru dané expoziční části. V africké části zoo jsou odpadkové koše zbarveny do typických afrických barev a vzorů. V oblasti Amazonie zase mají design zelených stromů a květin džungle. Z toho je patrné, že i obyčejný odpadkový koš může sloužit jako orientační bod, podle kterého návštěvník pozná, v jaké expoziční oblasti se zrovna nachází. Pokud se nádoba zrovna nenachází v žádné konkrétní expoziční části, tak je design odpadkového koše neutrální. Ve zlínské zoo má takový koš černou barvu s bílou siluetou zámku Lešná. Tento přístup by šel použít také v brněnské zoologické zahradě, kde jsou expozice dělené na jednotlivé geografické oblasti, jako například Afrika, Sibiř s Aljaškou, Austrálie a Oceánie nebo Karibik. Odpadkové koše mimo expozice, hlavně na primárních cestách, by mohli mít neutrální design, třeba s logem zoologické zahrady.

Tabulka 4: Inspirativní odpadkové koše ze zlínské zoo

8.3 NÁDOBY NA RECYKLOVATELNÝ ODPAD

Počet kusů: 12

Počet typů: 3

Popis stávajícího stavu.

Kromě odpadkových košů se v brněnské zoo vyskytují také nádoby na recyklovatelný odpad. Během průzkumu bylo napočítáno celkem 12 kusů. Pro analýzu byl jeden kus definován jako soustava aspoň tří samostatných nádob, které společně tvoří jeden celek. Opět nebyl zaznamenán žádný případ, kdy by měla nádoba na tříděný odpad nedostatečnou kapacitu. Jednotlivé nádoby slouží ke třídění papíru, plastu, hliníkových obalů a směsného komunálního odpadu. Pro třídění bílého a barevného skla není v brněnské zoo žádná nádoba, a to z toho důvodu, že sklo v drtivé většině není součástí nabízených produktů a služeb v zoo. V celém areálu byly spočítány celkem 3 typy těchto sběrných nádob. První typ je tvořen třemi samostatnými plastovými popelnicemi černé a žluté barvy. Jeden celek z nich tvoří banner postavený před nimi, který vyobrazuje tři surikaty se vzdělávacím textem o třídění odpadu. Jde o nejlevnější variantu ze všech typů. Bohužel toto řešení nevykazuje dostatečné estetické kvality. Navíc je škoda, že se vyobrazení surikat vyskytuje na všech soustavách pro tříděný odpad tohoto typu po celém areálu. Z toho může plynout nesrozumitelnost a nepochopení návštěvníka, který si položí otázku, proč je surikata jakkoliv vyobrazena v expozici Austrálie, když jde o ryze africké zvíře? Pokud by bylo takové řešení preferováno zoologickou zahradou, bylo by vhodné zvolit vyobrazení více zvířat podle toho, v jaké expoziční oblasti se návštěvník nachází. Navíc se tento typ nádob vyskytuje také na primárních cestách, které by měli působit spíše neutrálně, co se týče imitací a expozic. Celé by to dávalo smysl, pokud by třeba již zmíněná surikata byla výstavním zvířetem v logu zoo a prováděla návštěvníky v celém areálu zahrady, v podobě jejího vyobrazení na mapkách zoo, vzdělávacích a informačních cedulích a podobně. Zbylé dva typy nádob na tříděný odpad jsou téměř totožné konstrukce, ve kterých jsou ukryty jednotlivé nádoby. Materiálově se skládají ze dřeva a kovu. Tyto typy nádob vykazují vyšší estetickou kvalitu oproti již zmíněnému prvnímu typu, avšak jejich pořizovací cena je vyšší. Jejich výskyt je situován na více exponovaných místech (ohniska). Otvory pro vhoz odpadu jsou opatřeny příslušnou barvou recyklovaného odpadu a popisem.

Tabulka 5: Stávající typy nádob na recyklovatelný odpad

Možné řešení.

Všeobecně jsou nádoby na recyklovatelný odpad vnímány ve veřejném prostoru jako nucené zlo. Velké barevné kontejnery zabírající velkou část chodníků nebo veřejných ploch. Málo kdy se podaří jejich kvalitní začlenění do veřejného prostoru. Stávající nádoby na recyklovatelný odpad v brněnské zoo ovšem nepředstavují zásadní problém, který by nějak významně znehodnocoval kvalitu návštěvnických ploch v jejím areálu. Přesto by bylo vhodné zvolit jeden typ nádob a ten postupně instalovat v celé zoo. Ze stávajících typů nádob vykazuje nejvyšší estetické a funkční kvality druhý typ se třemi jednotlivými koši, dřevěnými dvířky a kovovým vrchním krytem. Také nádoby na třídění odpadu mohou doplňovat atmosféru jednotlivých expozic, podobně, jako odpadkové koše. Jako inspirace může posloužit Safari Park ve Dvoře Králové, kde pro sběr recyklovatelného odpadu použili staré barely, které jsou barevně laděny do afrického stylu. Tento počín je sám o sobě ukázkou recyklace a opětovného využití. Takové nádoby je vhodné umisťovat jako součást expozic. Na hlavních cestách by měly mít nádoby neutrální design. Za úvahu by stála instalace podzemních nádob s větší kapacitou na nejvíce exponovaných místech.

Tabulka 6: Inspirativní nádoby na recyklovatelný odpad

Obrázek 7: Nádoby na recyklovatelný odpad v královodvorské zoo

Obrázek 8: Ilustrační podzemní nádoby na recyklovatelný odpad

8.4 JÍDELNÍ STOLY

Počet kusů: 90

Počet typů: 15

Popis stávajícího stavu.

Jídelní stoly jsou nedílnou součástí vybavy veřejného prostoru v brněnské zoologické zahradě. Během průzkumu bylo napočítáno 90 kusů. Jeden kus představuje samostatný jídelní stůl včetně židlí, lavic nebo stoliček, které jsou u něj umístěny nebo jsou jeho součástí. Předmětem této části analýzy jsou pouze jídelní stoly umístěné v exteriéru. Proto zde nejsou započítány jídelní stoly z restaurace U Tygra, která je součástí analýzy nabízených služeb, konkrétně gastronomie. Počet 90 jídelních stolů reprezentuje situaci na podzim, tedy mimo hlavní návštěvnickou sezónu. V letních měsících a období prázdnin se v zoo může vyskytovat jiný počet jídelních stolů v závislosti na prodejní stánky a jejich provoz. Celkově bylo zjištěno 15 typů jídelních stolů, což je docela vysoké číslo. Většina stolů je tvořena kompletně ze dřeva. Ostatní stoly jsou kromě dřeva tvořeny také kovovou konstrukcí. V blízkosti některých stánků se vyskytují plastové barevné stoly polepené reklamou pro 4 osoby dodané externím dodavatelem, které svým vzhledem působí spíše rušivě. Kapacita jídelních stolů se pohybuje v rozmezí 3 až 8 osob, což je vhodné, protože nejvíce zoologickou zahradu navštěvují malé skupiny lidí (přátelé, rodiny, atd...). Jako problém se jeví správa těchto jídelních stolů a nekonceptní práce. Část jídelních stolů má na starost samotná zahrada. Mezi ně patří například stoly v africké vesnici, které byly navrženy jako součást expozice Kalahari. Nesourodost a rozmanitost jídelních stolů v brněnské zoologické zahradě je ovlivněna také faktem, že jednotlivé prodejní stánky mají na starost jednotliví provozovatelé, kteří se v rámci svého působení snaží návštěvníkům zoo nabídnout maximální komfort, a proto instalují vlastní jídelní stoly v blízkosti jejich prodejních stánků. Bohužel to vypadá, jakoby mezi jednotlivými prodejci a zoologickou zahradou neprobíhala žádná koordinační činnost ohledně vybavení veřejného prostoru v zahradě. Z toho důvodu lze pozorovat vysoký počet typů jídelních stolů a absurdní situace, kdy je například u hlavního vstupu do expozice Beringie za desítky milionů korun stánek s levnými a vratkými plastovými jídelními stoly. Jídelní stoly v areálu zoo jsou v dobrém stavu. Některé z nich jsou ovšem již zastaralé. Jen v některých případech, většinou u malých plastových stolů, se vyskytují židle. Většinou se jedná o dvě dřevěné lavice buďto s opěrnou částí nebo bez ní. Kromě již zmíněných typů jídelních stolů se v areálu brněnské zoo vyskytuje zvláštní typ posezení, kdy jsou tři židle vyřezány přímo z kmene stromu a jsou umístěny kolem malého, rovněž vyřezávaného, stolku. Tento typ posezení se nachází v blízkosti stánků nabízejících drobné občerstvení, například kávu.

Tabulka 7: Stávající typy jídelních stolů

Možné řešení.

Také v případě jídelních stolů se opakuje jev velkého množství typů daného prvku ve veřejném prostoru. Sjednocením by se zvýšila kvalita veřejného prostoru v brněnské zahradě. Součástí větších komplexních expozic mohou být rovněž jídelní stoly, které budou tematicky laděné. Zásadní zlepšení by přinesla koordinace mezi jednotlivými prodejci a zoologickou zahradou ohledně jednotlivých jídelních stolů. Přece jen jde o prostor zoologické zahrady a její vedení by mělo určovat, jaké vybavení v něm bude a jaký bude mít tento prostor vzhled a kvalitu. Jídelní stoly jsou úzce vázány na prodejní stánky, především stánky s občerstvením, které budou podrobněji zanalyzovány v kapitole gastronomie.

8.5 NAVIGAČNÍ PRVKY

Počet kusů: 26

Počet typů: 2

Popis stávajícího stavu.

Pro dobrou orientaci v areálu brněnské zoologické zahrady mohou její návštěvníci použít dva typy navigačních prvků, kterými jsou rozcestníky a mapy. Celkem se v areálu zoo vyskytuje 26 těchto prvků. Velké mapy jsou zhotoveny z velkých plastových cedulí laděných do zelené barvy, které jsou dobře čitelné. V blízkosti vstupu se nachází rovnou dvě takové mapy. Tabule s mapou zahrady se vyskytují především na významných místech, kde se návštěvník rozhoduje, jakou další část zoo chce projít. Většinou jde o ohniska. Navíc hned při vstupu stojí pracovník a každému návštěvníkovi nebo malé skupině dá k dispozici plánek zoo. Při instalaci cedulí s mapami lze pozorovat koordinovanou činnost ohledně jejich designu a aktuálnosti. Samozřejmě drobné přesuny nebo obměna zvířat mezi jednotlivými výběhy je v zoo běžná praxe, a tak se občas stane, že zvíře vyobrazené na mapce u konkrétního výběhu se vyskytuje na jiném místě. Jde ovšem o opravdu drobné změny, například změna druhu dravce. Pokud by mělo vedení zahrady brát v potaz takové změny, muselo by měnit mapy v celém areálu každý týden, což je nemožné a neefektivní. Při průzkumu Zoo Brno mapy reflektovaly skutečný stav chovaných zvířat až na pár drobných výjimek. Je škoda, že na mapách nejsou ohraničeny nebo nějak barevně vyznačeny plochy jednotlivých expozičních celků. Pokud by chtěl návštěvník vidět klokana, nemusel by hledat na celé velké mapě jeho ikonu, ale našel by si přímo expozici Austrálie. Rozcestníky jsou vhodně umístěny na všech důležitých odbočkách a křižení cest. Díky nim je návštěvník schopen se dobře zorientovat v celém areálu zoo. Rozcestníky jsou tvořeny dřevěnými kmeny organických tvarů, drobnou stříškou z dřevěných prken a tabulkami ve tvaru šipky s ikonami zvířat. Všechny rozcestníky jsou umístěny na přehledných místech, dobře čitelné a udržované. Pozitivní je sjednocený vzhled všech rozcestníků v zahradě a provázanost s jednotlivými mapami v podobě shodného vyobrazení zvířat. Prostor pro zlepšení lze pozorovat u rozdílného zpracování a designu jednotlivých ikon zvířat a služeb. Ikony působí, jakoby je tvořilo více grafiků. Mezi ikonami se objevuje několik odlišností, které dohromady působí nejednotně. Některá zvířata jsou vyobrazena z ánfasu, jiná z profilu. Někdy mají zvířata na ikonách barevné pozadí, jindy jen bílé. Zpracování samotných zvířat je rozdílné v jejich stylu, barevnosti nebo stínování. Ikony služeb jsou sjednoceny do zelenobílé kombinace barev. Navigační prvky v brněnské zoologické zahradě mají pár drobných nedostatků, obecně lze však říci, že mapy zoo a rozcestníky jsou zpracovány na dobré a vyhovující úrovni, ať už jde o jejich vizuální kvalitu nebo srozumitelnost.

Tabulka 8: Stávající typy navigačních prvků

Možné řešení.

Stávající stav navigačních prvků je ve vyhovujícím a dobrém stavu. Mapy i rozcestníky jsou umístěny na vhodných místech a dobře čitelné. Jako pozitivum se jeví provázanost mezi rozcestníky a mapami díky totožnému vyobrazení zvířat. V budoucnu by bylo vhodné v rámci možností sjednotit nový mobiliář se stávajícími navigačními prvky, ať už barevně nebo materiálově. Prostor pro zlepšení je v grafickém zpracování jednotlivých ikon zvířat a sjednocení jejich designu. Jednotlivé tabulky ve tvaru šipek obsahují čtyři ikony. Za úvahu by mohlo stát barevné zpracování těchto jednotlivých tabulek podle expozičních celků. Například tabulka směřující k africké vesnici by byla zbarvena do černožlutých barev a obsahovala by zvířata z této komplexní expozice (žirafy, zebry, pštrosy, plameňáky). Každá expozice by měla přidělenou kombinaci barev, které by vyznačovaly její plochu na jednotlivých mapách. Součástí navigačního systému v brněnské zoo může být nová aplikace brněnské zoo s digitální mapou a s navigací do mobilních telefonů. U jednotlivých vyobrazení zvířat na mapách a rozcestnících by mohl být umístěn QR kód a po jeho načtení by byl návštěvník navigován podle jeho polohy nejkratší cestou k onomu zvířeti.

8.6 DĚTSKÁ HŘIŠTĚ

Počet kusů: 11

Počet typů: 5

Popis stávajícího stavu.

Důležitým prvkem veřejného prostoru soudobých zoologických zahrad jsou dětská hřiště, jelikož drtivá většina návštěvníků jsou malé skupinky s dětmi (rodiny, rodiče na mateřské dovolené, školní výlety, atd...). Návštěva zoo trvá klidně celý den a udržet pozornost malého dítěte po tak dlouhou dobu je náročné. I proto jsou dětská hřiště důležitým prvkem, co se týče relaxace a odpočinku. Zatímco se děti kloužou a houpou na prolézačkách, dospělí si mohou odpočinout na lavičce s kávou v ruce.

Je však důležité mít stále na paměti, že zoologická zahrada není zábavní park, ale vědecká instituce zasluhující respekt a uznání. Občasné zpestření zábavními prvky není na škodu, ale jejich množství by nemělo převyšovat zvířata a jejich prostředí. Na to je instituce zoo příliš závažná. Ve foyer Národního divadla se také nenachází houpačky nebo foto koutky. [8]

Pro potřeby analýzy brněnské zoo je jeden kus definován jako soubor jednotlivých prolézaček, houpaček a různých atrakcí, které dohromady tvoří jednotný, jasně vymežitelný celek. Těchto celků, neboli dětských a zábavních hřišť, se v brněnské zoo nachází celkem 11, což je v poměru k ploše zahrady z mého osobního pohledu docela vysoké číslo. Dohromady bylo zjištěno 5 typů dětských hřišť. Tyto typy se odlišují například rozdílným designem nebo funkcí atrakce (klouzačky a houpačky, lanové centrum, trampolíny, atd...). Jak již bylo zmíněno, zábavní část by neměla převyšovat zvířata a jejich prostředí. Pokud bychom měli aplikovat tento fakt na brněnskou zoologickou zahradu, tak lze bohužel konstatovat, že stávající situace je na hraně s únosnou mírou, co se týče poměru zábavních ploch a ploch pro zvířata. Jde především o horní část zahrady na temeni Mniší hory, kde vzniklo v poslední době mnoho prolézaček a zábavních oblastí. Většinou jde o dřevěné konstrukce s kovovými prvky nejrůznějších tvarů a forem. V jednom případě jde o lesní hřiště s houpačkami, lavičkami, psacími tabulemi a totemy s klokany umístěné jihovýchodně od pavilonu Exotického ptactva. Toto hřiště by svou velikostí a umístěním dávalo smysl, pokud by se severovýchodně od pavilonu Exotického ptactva nevybudovalo hřiště nové a ještě větší. Toto hřiště vlastně není hřiště v pravém slova smyslu. Jde spíše o jednotlivé zábavné a relaxační prvky umístěné v lesním porostu. Mezi tyto prvky patří jízda na laně nebo prolézačky ve tvaru berušek a ježků. K tomu všemu se přes cestu nachází lanové centrum zabírající docela velkou plochu. Každé z těchto hřišť obsahuje prolézačky rozdílných tvarů, barev a také materiálů. Bohužel je na první pohled vidět, že se nejedná

o koncepční práci. Vypadá to spíše jako přehlídka jednotlivých prolézaček na nezpevněných plochách. Pokud se návštěvník dostane do tohoto prostoru, uvidí kolem sebe jen prolézačky, houpačky a stánky s občerstvením. Bude se cítit spíše jak v zábavním parku, než v zoologické zahradě, což je samozřejmě špatně. Temeno Mniší hory by mělo patřit k lukrativním plochám, protože se jedná o jedinou rovinatou plochu v celém areálu brněnské zoo. O to větší je škoda, že se zde dosud nevybudoval žádný výběh nebo expozice namísto laciných a nevzhledných prolézaček, které dohromady snižují celkovou estetickou kvalitu veřejného prostoru. Další dětské hřiště se vyskytuje v ohnisku u pavilonu Tropické království. Bohužel ani zde se nenachází žádná přidaná hodnota, spíše naopak. Kromě starého a ikonického pavilonu z konce 90. let minulého století místu dominuje dětské hřiště v podobě dvou trampolín, které jsou navíc v provozu jen v době hlavní sezóny. V ostatních měsících je atrakce nepřístupná. V brněnské zoologické zahradě se vyskytují také povedené realizace dětských hřišť. Mezi ně lze zařadit hřiště z roku 2006 v blízkosti dětské zoo. Jde o komplex určený pro děti, jehož jednotlivé prvky jsou sjednoceny do stejného designu. Součástí tohoto hřiště jsou i lavičky a odpadkové koše. Hřiště je odděleno od zbylého veřejného prostoru stromy a keři. Kromě dětské zoo se v blízkosti nenachází žádný výběh, který by byl rušen dětským křikem a hlukem. Dětské hřiště může být navrženo jako součást expozičního celku. Dobrým příkladem je dětské hřiště v africké vesnici v expozici Kalahari. Součástí tohoto hřiště je velké pískoviště, kam je dobrý výhled z okolních jídelních stolů. Originálním a signálním prvkem je starý terénní vůz z afrického safari, kde si děti mohou sednout za volant. Součástí tohoto hřiště je vodojem upravený do podoby horkovzdušného balónu, jehož součástí je také proutěný koš. Prolézačky nemusejí být navrhovány jen jako součást velkých hřišť, ale také jen jako solitérní prvky obohacující danou expozici. Dobrým příkladem je klouzačka v expozici Beringia. Její konstrukce je tvořena kovovým tunelem, který je zasazený do svažitého terénu expozice. Z mého osobního pohledu jde o nejprovedenější dětskou prolézačku v brněnské zahradě, protože je navržena jako součást konkrétní expozice a představuje jedinečný a originální prvek, který nelze nikam jinam přenést. Kromě povedených a méně povedených realizací dětských hřišť se v Zoo Brno nachází také jeden unikát. Toto dětské hřiště není výjimečné svým designem, ale svojí polohou. Je totiž umístěno v prostorách jednoho z venkovních výběhů. Zatím sem nelze umístit zvířata z důvodu nedokončené stavby ubikace. Aby velký výběh nešel prázdnotou, vedení zoo se rozhodlo sem umístit dětské hřiště. Jelikož jde o dočasné řešení, nebude toto hřiště v rámci analýzy řešeno. Všechny prvky dětských hřišť jsou v dobrém stavu, co se týče jejich funkčnosti a bezpečnosti.

Tabulka 9: Stávající typy dětských hřišť

Možné řešení.

Zásadním problémem brněnské zoologické zahrady z pohledu dětských hřišť je jejich množství na temeni Mniší hory. V tomto prostředí je nezbytná redukce těchto prvků. Ideálně odstranění nových prvků, které byly instalovány za pavilonem Exotického ptactva a společně představují nesjednocené a chaotické prostředí. Obecně lze říci, že problém není stav těchto prvků, ale jejich umístění v prostoru. Zdejší prostředí připomíná spíše zábavný park, než zoologickou zahradu. Podobné šíření rekreačních prvků do přírodního zalesněného prostředí se stalo také v blízkosti malého dětského hřiště u výběhu vlků. Tento jev je z principu zoo nežádoucí. Nová dětská hřiště by měla být navrhována s menším množstvím prvků, spíše jako jednotlivý doplněk expozice. Dobrým příkladem je skluzavka v expozici Beringie nebo pískoviště v africké vesnici. Pokud by byl záměr zbudovat větší dětské hřiště v rámci rekreačních ploch, je dobré vytipovat vhodnou plochu v dostatečné vzdálenosti od výběhů a mimo hlavní cesty, jako se tomu děje dnes. Pokud by byly jednotlivé herní prvky instalovány mimo expoziční celky, měly by být opět sjednoceny s ostatním mobiliářem (barva, materiál).

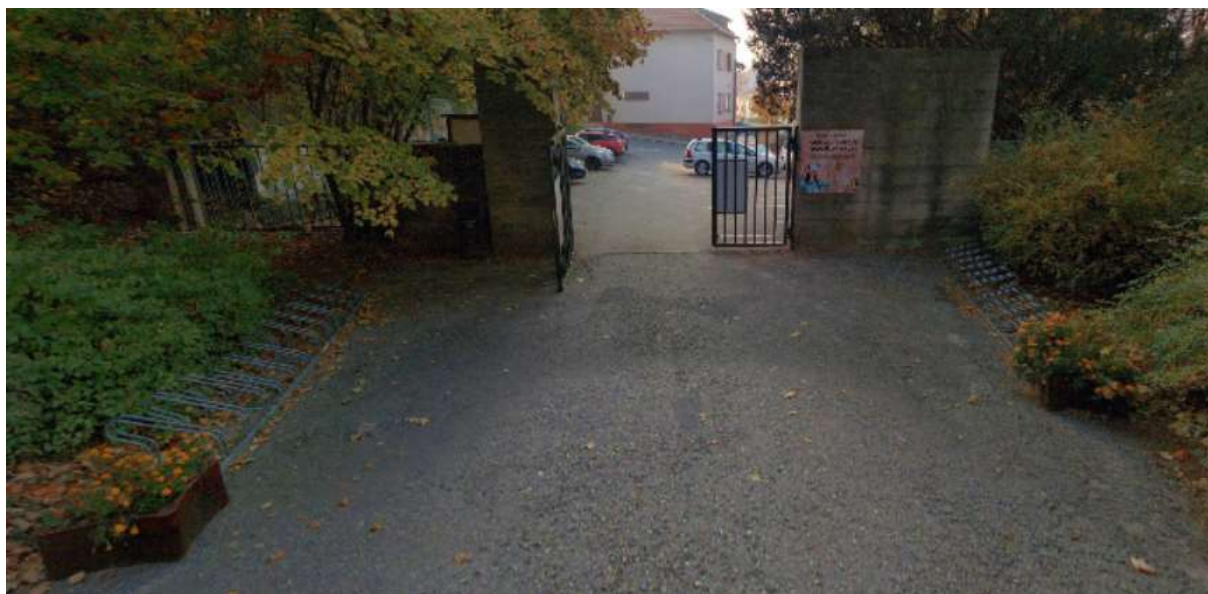
Tabulka 10: Vyhovující prvky dětských hřišť v brněnské zoo

8.7 STOJANY PRO JÍZDNÍ KOLA + VEŘEJNÉ OSVĚTLENÍ

Popis stávajícího stavu.

Zatímco v městském veřejném prostoru jsou cyklistická doprava a veřejné osvětlení běžnými prvky, tak v Zoo Brno jde spíše o ojedinělost. V areálu zahrady je zákaz jízdy na jízdním kole. Pro potencionální potřebu návštěvníků jsou u hlavního vstupu instalovány kovové stojany na jízdní kola. Tyto stojany jsou v dobrém technickém stavu. V době průzkumu nebylo ve stojanu ani jedno jízdní kolo. V blízké době by měla být realizována kompletní rekonstrukce stávajícího hlavního vstupu do zoologické zahrady, která by zahrnovala i problematiku odstavení jízdních kol.

Obrázek 9: Současné stojany pro jízdní kola v Zoo Brno

Jelikož je v Zoo Brno omezená otevírací doba a ve večerních a nočních hodinách sem není přístup mimo výjimečné akce (letní kino, akce na Halloween, atd...), není nutná instalace veřejného osvětlení v celém areálu. Technické osvětlení v podobě jednotlivých světel zavěšených na stromech je umístěno pouze v blízkosti částí primárních cest nebo cest sloužícím k provozu zahrady.

Možné řešení.

Z pohledu osvěty, respektu a ochrany přírody by zoo měla usilovat také o omezení automobilové dopravy a propagování cyklistické dopravy jako čisté a zelené alternativy. Zoo Brno má velký potenciál, co se týče cyklistické dopravy, jelikož leží v blízkosti brněnské přehrady, odkud vede cyklostezka podél řeky Svratky. Jde o vyhledávanou lokalitu pro cyklisty. I proto by mohla brněnská zahrada cílit na cyklisty ve větším měřítku. Mohla by jim nabídnout benefity v podobě krytých boxů pro jízdní kola nebo zvýhodněného vstupného, například pokud přijede celá rodina na jízdním kole.

9 MĚSTSKÝ MOBILIÁŘ - SPECIFICKÝ

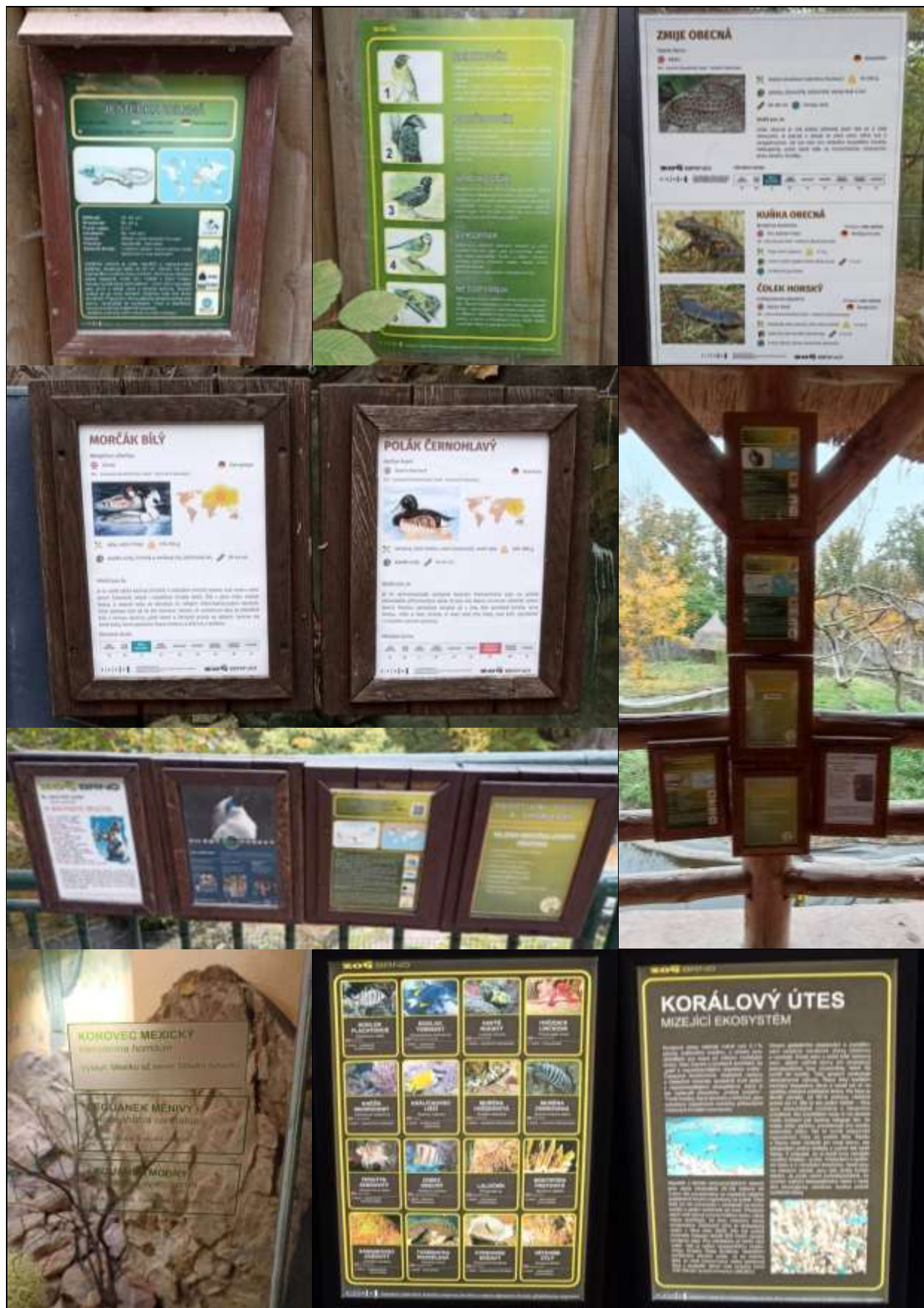
9.1 INFORMAČNÍ CEDULE

Popis stávajícího stavu.

Mezi základní funkce zoologické zahrady patří kromě vědecké činnosti a nabídky odpočinku samozřejmě také nenásilné vzdělávání o přírodě a chovaných zvířatech. Při procházce v zoo návštěvník získá mnoho vjemů, zážitků a dozví se plno nových informací. Nabytí nových poznatků probíhá především pozorováním zvířat v jejich výběžích, čímž lze o nich získat základní informace. Jak zvíře vypadá, jak je zvíře veliké, jakou má barvu, jak se chová, atd... Pokud by měl návštěvník zájem dozvědět se více zajímavějších a detailnějších informací, může využít informační cedule. Vzdělávací informační cedule se vyskytují po celé brněnské zoologické zahradě a mají mnoho různých forem, tvarů nebo materiálů. Tyto cedule lze rozdělit na tři kategorie.

Do první kategorie spadají informační cedule u jednotlivých výběhů. Většinu jde o tabulky formátu A4, kde jsou základní informace o daném zvířeti. Čím se zvíře živí, jak loví, jaké je jeho přirozené prostředí nebo jestli žije ve skupinách nebo samotářsky. Součástí této cedulky je rovněž obrázek zvířete. Tyto cedulky jsou instalovány většinou přímo na plot, sklo nebo v blízkosti dané expozice. V brněnské zoo je většina těchto exteriérových cedulek umístěna v dřevěném rámečku tmavě hnědé barvy, kde je možnost výměny těchto textů. Ve většině případů jde o sjednocený design do zelenožlutých barev, což je v pořádku, protože tyto barvy má Zoo Brno ve svém logu. Bohužel některé nové, později instalované cedulky tento design nedodržují a objevují se v bílém designu, což je škoda. O to je více zarážející, že v nově vybudované expozici s živočichy místního klimatického podnebí se vyskytují nové informační cedule jak zelenožlutých barev, tak bílé barvy. Většina dřevěných rámečků obsahuje informace o konkrétním zvířeti. V některých expozicích je výskyt více takových rámečků, které obsahují i jiné informace než o zvířeti. Například jde o seznam adoptivních rodičů nebo texty o záchraně živočichů. Tím vznikají situace, kdy je vedle sebe umístěno více informačních cedulí s rozdílným designem ohledně různých fontů písma nebo barev. Tyto cedule byly instalovány postupně. Naopak jsou případy, kdy je jeden dřevěný rámeček s informacemi a pod ním je cedulka bez rámečku. Jiná je situace u vnitřních expozic. Většinou jde o malá terária s plazy nebo akvária. V tomto případě je na skle nalepena malá cedulka s českým a latinským názvem živočicha. Jde o průhlednou nálepku se zeleným textem, který je v přítmi pavilonu hůře čitelný. Naopak cedulky v expozici ryb mají bílé písmo na černém pozadí a ve žlutém rámečku. V tomto designu nejsou jen popisky jednotlivých druhů ryb, ale také další informační texty o korálovém útesu nebo o lovu ryb. Díky vytvořenému přítmi je bílé písmo dobře čitelné. Akvária společně s těmito informačními cedulkami vypadají přehledně, jednotně a vykazují estetickou kvalitu.

Tabulka 11: Stávající typy informačních cedulek

Druhá kategorie zahrnuje informační cedule, které jsou rozmístěny prakticky po celém areálu zahrady. Jejich obsahem je široká škála témat, kterými se daná zoo zabývá. V souvislosti s umístěním konkrétní cedule koresponduje také její obsah. Hned za hlavním vstupem brněnské zoologické zahrady cestu lemují informační cedule s obecnými informacemi o zoo, o její historii, sponzorech nebo chystaných projektech. Velká část cedulí prezentuje aktivity a úspěchy zoo. Namátkově lze vyjmenovat odchovy vzácných zvířat nebo působení v mezinárodních programech na záchranu živočišných druhů. V souvislosti s tím se v brněnské zoo vyskytují také cedule se závažnými tématy, kterými jsou například globální oteplování nebo záchrana želv v Asii. Mnoho informačních cedulí doplňuje také jednotlivé expoziční celky. Základní informace o chovaném zvířeti obsahuje tabulka formátu A4 u výběhu. Rozsáhlejší a podrobnější informace, například o přirozeném prostředí zvířete nebo o konkrétní expozici, nabízí právě tyto cedule druhé kategorie. Pod pojmem informační cedule se nemusí skrývat jen cedule v pravém slova smyslu, ale také třeba prvek s informacemi, jež je navrhnut jako součást dané expozice. Jako příklad může sloužit prvek v podobě kůží, které nabízí zajímavé informace o medvědech nebo o životě v srubech na Sibiři. Tyto kůže jsou umístěny v expozici Beringie. V současnosti je většina informačních cedulí tvořena z hladkých plastových desek. Jejich nesporná výhoda je snadná a nenáročná údržba a nižší pořizovací cena. Bohužel jejich vizuální kvalita zaostává za přírodními materiály. Původní informační cedule v rámci expozice Tygří skály jsou tvořeny z dřevěných kotoučů, které jsou popsány texty a doplněny o další dřevěné kotouče s malbami. Vizuálně se nejedná o doplňující prvek, ale jde o součást expozice. Jejich nevýhoda je složitější údržba a vyšší pořizovací náklady. Bohužel je obrovská škoda, že tyto původní dřevěné cedule v expozici Tygří skály byly doplněny novými černými plastovými cedulemi s odkazem na černý trh se zvířaty a produkty z nich (kly, rohy, krokodýlí kůže, atd...) Ačkoliv je takové téma závažné a je důležité o něm mluvit, tak samotné expozici snižuje vizuální kvalitu. Navíc počet těchto bannerů je příliš vysoký s ohledem na velikost expozice Tygří skály. Tento problém přidáváním stále nových informačních panelů se bohužel vyskytuje na více místech v brněnské zoo, dokonce i v expozici Beringie. Naproti imitaci kůží s texty je připevněna plastová cedule, která působí spíše rušivě a degraduje již instalované imitace kůže. Celkově je vidět snaha o koncepční práci ohledně jednotného vzhledu těchto nových informačních cedulí. Mají stejný font písma a většina z nich je laděna do oranžové a zelené barvy. Jako problém se ovšem jeví jejich nerespektování jednotlivých expozic a dělení veřejného prostoru v areálu zahrady a umístění na původní nosiče tabulí. Pokud byla přidána nová cedule, tak na nový nosič, který nekoresponduje s těmi stávajícími. Oranžovo zelené zbarvení je vhodné pro expozici Kalahari, ale ne pro Beringii. Zároveň by měly cedule v prostoru primárních cest a mimo expoziční celky korespondovat s okolním vybavením a neutrálním zbarvením. Umístění těchto cedulí na stávající nosiče je v mnohých případech nešťastné. Na první pohled je jasné, že tam prostě nesedí. Rozměr cedule neodpovídá rozměru nosiče. Mnohé cedule stále nejsou sjednocené.

Tabulka 12: Stávající typy informačních a vzdělávacích cedulí

Třetí kategorie obsahuje informační cedule s provozním, technickým a bezpečnostním obsahem. Většinou nejsou a v mnoha případech ani nemohou být nějak stylizovány. Důležitá je jejich srozumitelnost a čitelnost. Často jde o zákazové nebo varovné informační cedulky. Mezi ně patří například zákaz vstupu mimo cesty, přikázaný směr prohlídky nebo pozor, nebezpečí úrazu. Obecně tyto cedule nejsou navrhovány jako součást expozice. Někdy je nutné instalovat nové cedule do veřejného prostoru. Někdy tak vznikají situace, kdy je u cesty třetího řádu, která je charakterizována jako dobrodružná a někdy náročná ke zdolání, varovná cedulka nebezpečí úrazu nebo uklouznutí. Některé zákazové cedule jsou nezbytné. Například cedule zákaz vstupu se psy k výběhu lvů nebo zákaz hluku. V těchto případech je prioritou pohoda chovaných zvířat a dodržování respektu a úcty k nim. Některé instalace varovných a zákazových cedulí vypadají někdy až komicky. Takový případ se vyskytuje v expozici Beringia, kdy je instalována zavěšená kláda jako hudební nástroj. Velké množství lidí tento nástroj využívalo jako houpací lavičku a docházelo k poškození. Proto bylo vedení zoo nuceno na tuto kládu připevnit cedulku zákaz sezení. Otázka je, jestli je návrh takového prvku vhodný a jestli není špatně navržen, když si lidé pletou hudební nástroj s houpací lavičkou. V současné době je připevněná plastová cedulka uprostřed kmene a momentálně prvek nevypadá ani jako hudební nástroj, ani jako lavička. Jako problém se jeví velké množství těchto zákazových a varovných cedulí na jednom místě. Většinou jde o průchody a vstupy do expozic. Kvalitně provedená proutěná brána ze dřeva v expozici klokanů je ověšena dvěma informačními cedulkami, ještě k tomu s rozdílným designem. Ještě horší je situace u vrat do dětské zoo. Na dvoukřídlé bráně je instalováno šest informačních cedulek. Každá z těchto cedulek má jiný rozměr, jinou barvu a jiný font písma. K tomu všemu je jedna cedulka ze dřeva a jedna v dřevěném rámu. Ostatní cedulky jsou pouze přilepeny na ony dveře. Pokud navštívím dětskou kontaktní zoo, očekávám kontakt se zvířaty. Jedna tabulka varuje před nebezpečím a kontaktem. Z mého osobního pohledu to nedává smysl. Tyto cedule na vratech dětské zoo byly přidávány postupně. V současnosti tato vrata působí spíše jako reklamní plocha, než jako brána na statek s domácími zvířaty. Čím více nalepených cedulek, tím je estetická kvalita nižší. Jako povedenou realizaci shledávám cedulky označující veřejné toalety v expozicích Beringie a Kalahari. Nejedná se o obyčejné plastové cedule vyobrazující siluetu muže a ženy, ale je vidět, že si s nimi někdo dal práci a jsou součástí expozice. V Beringii jsou tyto cedulky tvořeny ze dřeva, v africké vesnici mají design afrických motivů a barev. Další kladný prvek se vyskytuje na jednom ze stánků s občerstvením, kdy je na jeho boku instalován dřevěný nosič s cedulkami, které mají sjednocený design. Tyto cedulky obsahují základní informace o daném stánku. Jaký sortiment prodává nebo zda je možné platit kreditní kartou. Je velká škoda, že se takové sjednocené cedulky nevyskytují u všech prodejních stánků. Pokud by se jednalo o koncepční řešení, byly by takové informační tabulky sjednoceny také s mapami, rozcestníky a dalšími prvky.

Tabulka 13: Stávající typy informačních a příkazových cedulek

Možné řešení.

Většina informačních cedulek první kategorie je sjednocena ve formě tmavě hnědých dřevěných rámečků formátu A4. Tyto rámečky jsou v drtivé většině v dobrém stavu. Samotný text je dobře čitelný na zelenožlutém podkladu. V brněnské zoo se vyskytují informační cedulky i v jiném designu. Zoo by si měla vybrat jeden design a ten aplikovat na všechny informační cedulky instalované v exteriéru. Sjednocením dojde ke zkvalitnění veřejného prostoru a k lepší přehlednosti a orientaci v těchto textech. Měl by být kladen důraz na umístění informačních cedulek do již zmiňovaných dřevěných rámečků. Za prvé kvůli ochraně cedulek před klimatickými podmínkami, za druhé kvůli estetické kvalitě veřejného prostoru. Nemělo by se stávat, že vedle rámečku s textem je cedulka instalována samostatně bez rámečku, například nalepená na skle. Ideální by bylo sjednotit také interiérové cedulky v pavilonech u malých expozic a terárií. Osobně bych se přiklonil k designu, který je u expozice akvárií s korály a mořskými rybami. Průhledné štítky se zeleným textem u terárií plazů jsou špatně čitelné. Součástí cedulky s informacemi o zvířeti by mohl být QR kód, jehož naskenováním by návštěvník dostal více podrobných informací o daném zvířeti.

Informačních cedulí druhé kategorie je v brněnské zoo velké množství s různorodým obsahem. Při koordinaci těchto cedulí bych se řídil rozdělením ploch zoologické zahrady. Cesty prvního řádu a plochy mimo expoziční celky by měly obsahovat informační cedule v neutrálním designu sjednoceném s ostatním vybavením tohoto veřejného prostoru. V rámci expozičních celků mohou být informační cedule navrženy jako jejich součástí v podobě textu na kůžích nebo na přepravních bednách, jako tomu je ve zlínské zoo v expozici lachtanů. Ostatní cedule bez imitace by měli být v designu dané expozice. Tedy jeden font písma nebo kombinace barev. I zde může posloužit jako vzor zlínská zoo. U těchto cedulí je také důležitá volba materiálu. Plastové cedule sice nabízejí snazší údržbu a nižší pořizovací náklady, ale přírodní materiál je líbivější na oko návštěvníka, zkvalitňuje a dotváří veřejný prostor, a také představuje filozofii současných zoo ohledně udržitelnosti a ochraně životního prostředí.

Tabulka 14: Vhodný design vzdělávacích cedulí

Informační cedule třetí kategorie představují specifickou a širokou skupinu. Jejich instalace je v některých případech nutná a jejich design je daný. Při práci s těmito cedulemi je vhodné dodržovat určité principy. Pokud to bude možné, tak instalovat tyto cedule a značky v co možná nejmenším rozsahu. Pokud je zapotřebí velké množství sdělení, je vhodné vytvořit jeden plakát s provozním řádem, kde budou veškeré nutné informace ve sjednoceném designu, než instalovat několik separovaných informačních cedulek vedle sebe. Ve zlínské zoo je dobrý příklad u průchozí expozice pelikánů, kdy jsou provozní informace sjednoceny do designu expozice Austrálie. Informační sdělení takového rozsahu může být navrženo také jako součást expozice. Místo plastové cedulky s názvem expozice přilepené na vratech je možné navrhnout prvek, který bude tento název obsahovat. Jako vzor může posloužit socha s nápisem Amazonie nebo Střední a Jižní Amerika u vstupu do expozice ve zlínské zoo nebo rezavý nápis v expozici Beringia v brněnské zoo. Obecné informační cedulky typu zákaz vstupu mimo cesty, vstup jen pro personál nebo použijte druhý vstup, mohou mít rovněž sjednocený design. Sjednocené cedule s informacemi o prodejním stánku by měli být instalovány u každého takového prodejního místa.

Tabulka 15: Vhodný design informačních cedulí

9.2 VZDĚLÁVACÍ PRVKY

Popis stávajícího stavu.

Získávání nových vědomostí a znalostí probíhá v zoologické zahradě především pasivní formou. Jde o klidné pozorování zvířat nebo čtení informačních tabulí s detailnějšími informacemi. Tento typ vzdělávání je doplněn formou aktivní v podobě vzdělávacích prvků. Jejich význam je nesporný především u vzdělávání dětí. Na vlastní kůži si tak mohou vyzkoušet širokou škálu činností nebo vjemů, které si vybaví a zapamatují snáze, než kdyby o nich jen četli. V brněnské zoologické zahradě se vyskytuje mnoho takových vzdělávacích prvků v podobě nepřeborného množství forem. Nejčastějším vzdělávacím prvkem v Zoo Brno jsou velké dřevěné tabule s interaktivními prvky. Otáčením dřevěných kotoučů a odklápění a otáčení dřevěných destiček je návštěvník nucen se aktivně zapojit, aby vyřešil danou otázku. U těchto vzdělávacích tabulí probíhá určitý způsob koordinace, kdy hlavní rám tvoří dřevěná konstrukce tmavě hnědé barvy, zatímco zmíněné dřevěné kotouče a destičky mají barvu světle hnědou, až béžovou. Dalším vzdělávacím prvkem, u kterého lze pozorovat jistou koordinaci jsou modely stop vybraných chovaných zvířat. Odlitky snáz představí návštěvníkovi rozdíl mezi velikostí jeho dlaně a tlapy zvířete. Tyto modely se vyskytují jen u některých výběhů, především u velkých zvířat, například u tygrů nebo medvědů. Možná by stálo za úvahu tyto stopy umístit také u dalších výběhů. Kromě těchto tabulí a odlitků stop se v areálu brněnské zoo vyskytuje mnoho dalších utilitárních vzdělávacích prvků. Jde o naučnou tabuli o třídění odpadu i s ukázkami těchto materiálů nebo vystavené skutečné parohy, které si mohou návštěvníci osahat nebo se s nimi vyfotit. Některé vzdělávací prvky jsou navrženy tak, aby se návštěvník zapojil také fyzicky. Mezi ně patří prvek tvořený ze dvou ocelových pásů u výběhu šimpanzů. Tyto pásy představují sílu v pažích těchto primátů a návštěvník si na vlastní kůži vyzkouší, jak je oproti šimpanzovi slabý. Cílem tohoto prvku je vzbudit u návštěvníka respekt a poznání, že šimpanz je opravdu silné a nebezpečné zvíře, které je schopno utrhnout celou ruku. Tento prvek je navržen jako součást expozice. Mezi vzdělávací prvky můžeme řadit vystavené exempláře ve skutečné velikosti. Takovým exemplářem je havarované letadlo v africké vesnici, které za první dotváří atmosféru expozice a za druhé může návštěvník vidět reálný stroj. Z toho lze konstatovat, že do oblasti vzdělávání v zoologické zahradě nespadá jen fauna, ale také třeba technika. U mnoha vzdělávacích prvků se projevují moderní trendy současnosti v podobě QR kódů, po jejichž naskenování se návštěvník dozví více informací, například zvuky vybraných zvířat. Tento postoj zoologické zahrady je správný, protože prezentuje neustálý vývoj a také to, že zoologické zahrady nejsou nějaké zastaralé instituce a jdou s dobou. S tím souvisí také moderní vzdělávací prvky v podobě dotykových obrazovek s kvízovými otázkami nebo hrami. Tyto moderní prvky ovšem vyžadují vyšší pořizovací náklady nebo náročnější údržbu.

Tabulka 16: Stávající typy vzdělávacích prvků

Možné řešení.

Vzdělávací prvky v Zoo Brno jsou na dobré úrovni ať už ohledně zpracování nebo obsahu. Kombinace dřevěných tmavých rámců a světlých částí je esteticky vhodné řešení. Bylo by vhodné sladit všechny vzdělávací prvky do tohoto designu. V lesoparkovém prostředí zoo je volba přírodního materiálu správná. Pozitivum sledávám v myšlence odlitků stop vybraných zvířat. Za zvážení by stálo volit vhodněji jejich umístění. U výběhu tygrů je tento odlitek připevněn na světlé dřevěné podložce, zatímco v expozici medvědů je umístěn v tmavě dřevěném rámečku. Bylo by vhodné tato umístění sjednotit do jednotného designu. Tyto odlitky by se mohly vyskytovat u více výběhů. Některé vzdělávací prvky jsou instalovány jako součást dané expozice, což je pozitivní. Již mnoho prvků vykazuje známky moderní doby v podobě QR kódů. Stávající vzdělávací prvky jsou v dobrém stavu a většina vykazuje dobrou estetickou kvalitu. Stávající stav těchto prvků nepředstavuje pro Zoo Brno nějaký závažný problém, spíše naopak.

10 REKLAMNÍ PRVKY

Popis stávajícího stavu.

Pokud vzdělávací prvky nepředstavují zásadní problém ohledně estetických kvalit a působení ve veřejném prostoru brněnské zahrady, tak reklamní prvky jsou jejich pravým opakem. Reklamní smog se nekoordinovaně vyskytuje po celém areálu zoo. Lze pochopit, že zahrada čerpá z těchto reklam určité benefity, ať už jde o její prezentaci veřejnosti nebo finance. Z mého pohledu je ovšem výskyt velkého množství reklamních prvků v brněnské zoo spíše na škodu. Reklamní smog je dnes bohužel běžnou součástí veřejného prostoru, zoologických zahrad nevyjímaje. Navíc svým zpracováním vykazuje velmi mizernou estetickou kvalitu. V případě brněnské zoologické zahrady jde ve většině případů o barevné umělé bannery, připevněné na různých místech, aby byly návštěvníkům co možná nejvíce na očích. Jde o zábradlí podél cest nebo o dřevěnou palisádu v prostoru pódia. Při instalaci těchto bannerů neprobíhá žádná smysluplná koordinace. Díky tomu můžeme vidět viset dva bannery vedle sebe, které k sobě absolutně neladí nebo výskyt reklamy na westernové městečko v blízkosti výběhu ledních medvědů. V drtivé většině představují reklamní bannery rušivý prvek. Malou výjimku může představovat reklamní poutač na cestovní kancelář nabízející zájezdy do Afriky. Tento poutač je totiž umístěn v africké vesnici a jeho design tvoří fotografie s africkými motivy. Pokud je nutná reklama, tak ať je aspoň ve kvalitním provedení a citlivě instalována do prostoru. Kromě reklamních bannerů se v Zoo Brno vyskytují skoro až absurdní reklamní prvky. Jedním z nich je například křiklavý fotící koutek s motivy barevných zvířat a dodavatelem energií. Jedna reklama je dokonce instalována na vlastní kovový stojan. Další problém představují jednotliví prodejci občerstvení, jejichž stánky jsou polepeny nejrůznějšími barevnými a křiklavými reklamami. Součástí těchto stánků bývají samostatné reklamní stojany v jejich blízkosti. Detailněji se touto problematikou zabývá kapitola gastronomie. Velký počet reklam se vyskytuje na primárních cestách. Bohužel se vyskytují také případy, kdy je reklama umístěna přímo do expozice. Stavba za desítky milionů korun je znehodnocena levným, esteticky nekvalitním reklamním bannerem. V expozici Beringie s replikou sibiřské vesnice je instalována dokonce obrazovka, kde se neustále střídají reklamy na zábavní park. Jak již bylo zmíněno, reklamní banner se vyskytuje rovněž na jedné z laviček. Současná situace ohledně reklamního smogu v brněnské zahradě je špatná a bylo by zapotřebí tuto problematiku začít řešit co nejdříve. V poslední době přibylo v Zoo Brno velké množství nových reklamních prvků a bylo by vhodné tento trend zcela zastavit. Zoologická zahrada je vážná instituce a není vhodné z ní dělat místo plné reklamních prvků. Z pohledu kvalit veřejného prostoru obecně platí, že žádná reklama je lepší, než jakákoliv reklama.

Tabulka 17: Stávající reklamní prvky v Zoo Brno

Možné řešení.

Jediné správné řešení spočívá v odstranění veškerých stávajících reklamních prvků, které se vyskytují v brněnské zahradě. Pokud je nutné umístit v zoo reklamu, tak pouze na místech pro ni určenou (reklamní stojan) ve formě sjednocených rozměrů.

11 SADOVNICKÉ ÚPRAVY

Popis stávajícího stavu.

Díky lesoparkovému charakteru se v brněnské zoologické zahradě vyskytuje spousta zeleně. Většina areálu se vyskytuje v zalesněném prostředí Mniší hory. Jen pár míst je s minimálním výskytem stromů. Například výběh afrického safari. Ve výběžích jsou časté jen solitérní stromy nebo keře. Kromě původních stromů a rostlin se zde vyskytuje flóra, jež doplňuje konkrétní expozice. Jde ovšem o rostliny, které se dokáží vypořádat s místními klimatickými podmínkami. Další zelení jsou rostliny a keře v blízkosti návštěvnických cest. Součástí zeleně jsou také upravované záhony. Toto prostředí nabízí pro návštěvníky mnoho výhod. Mezi ně patří například chladné prostředí v letních měsících, kdy jsou vysoké teploty nebo trávení volného času a odpočinku v přírodě na čerstvém vzduchu. Hlavní nevýhodou zdejší vegetace je poměrně náročná údržba. Aktuální problémy se vyskytují v podobě suchých a přestárých stromů nebo velkého množství náletových dřevin. V podzimních měsících je rovněž velké množství spadaneho listí. Asi nejpálčivější problém, co se týče sadovnických úprav, je akutní nedostatek lidské síly. Areál o rozloze 41,3 hektarů [14] mají na starosti pouze dva zahradníci a logicky nemohou poskytovat dostatečnou péči, jakou místní zeleň potřebuje. V současnosti téměř nestíhají odstraňovat uschlé a spadené dříví. Určitou pomoc představují hasiči, kteří pomáhají s odstraňováním uschlých větví pomocí těžké techniky. Pro představu, zoologická zahrada ve Zlíně zaměstnává zahradníků šestnáct nebo brněnské Veletrhy mají celý tým zahradníků vedený zahradní architektkou. Přitom areál veletrhů neobsahuje rozsáhlé a zásadní plochy s vegetací. Na to, jaké množství zeleně obsahuje Zoo Brno, jsou dva zahradníci žalostně málo. Tento současný stav nevyhovuje jak místní vegetaci, tak samotné zahradě, jakožto instituci. Díky náletovým dřevinám a velkému zarůstání stávající stromy umírají. Pokud by tento stav pokračoval dále, může se stát, že lesopark na Mniší hoře bude existenčně ohrožen. Kvůli nedostatečným kapacitám pro údržbu vypadá areál zoo zanedbaně, což negativně působí na její návštěvníky. Zarůstání se dotýká také samotných expozic, kdy postupně zarůstají navržené průhledy do výběhů nebo jednotlivé informační cedule. Mezi sadovnické úpravy patří rovněž záhony s keři podél cest. Jejich úkolem není jen zkrášlit veřejný prostor, ale v některých případech také vytvořit bezpečnostní odstup od plotů jednotlivých výběhů. Tyto záhony bývají často opatřeny nízkým plotem nebo ohradou. V Zoo Brno se vyskytuje více typů těchto plotů. Jeden typ je tvořen dřevěnými větvemi jiný zase zavěšeným provazem nebo kovovým zábradlím. Bylo by vhodné tyto typy plotů sjednotit nebo navrhnout v rámci jednotlivých expozic.

Tabulka 18: Stávající stav zeleně v Zoo Brno

Možné řešení.

Stávající zeleň je nutné správně ošetřit. Odstranit suché a nebezpečné stromy, odstranit náletové dřeviny a prořezat stávající stromy, aby měli dostatek světla a prostoru pro další růst. Pro splnění těchto všech úkonů je nezbytné zvýšit kapacity pracovní síly. Za úvahu by stála spolupráce s brněnskou Mendelovou univerzitou, která by mohla nabídnout kapacity v podobě praxe jejích studentů. Dále by se na údržbě zoo mohla podílet městská příspěvková organizace Veřejná zeleň města Brna.

12 SLUŽBY

12.1 PRODEJ UPOMÍNKOVÝCH PŘEDMĚTŮ

Popis stávajícího stavu.

Nedílnou součástí rekreační funkce každé zoologické zahrady je prodej upomínkových předmětů. Prodej suvenýrů představuje pro zoo další zdroj financí a reklamu. V brněnské zoo je několik typů prodeje suvenýrů. Prvním typem je prodej v kamenných obchodech. Hned za hlavním vstupem do areálu zahrady se vyskytuje prodejna kruhového půdorysu. Další prodej probíhá v prvním patře nad restaurací U Tygra v expozici Tygří skály. Druhým typem prodeje upomínkových předmětů jsou venkovní stánky. Ty mají buď neutrální vzhled dřevěných chatek, nebo mohou být navrženy jako součást expozice. Takový stánek se v brněnské zahradě vyskytuje u výběhu koně Převalského, kdy má podobu mongolské jurty. Třetím typem prodeje suvenýrů jsou jednotlivé samoobslužné automaty na ražbu pamětních mincí. Problém ovšem představují samotné upomínkové předměty. Kamenné obchody v drtivé většině nabízejí plyšové a jiné hračky cílené především na malé děti. Při prodeji se téměř vytratila vzdělávací funkce zoologické zahrady, kdy by si mohl návštěvník koupit naučnou literaturu, kde by se mohl dozvědět více o jeho oblíbeném zvířeti nebo jiném koutu světa. Jen minimum stávajících předmětů slouží jako vzdělávací prvek pro děti v podobě pexesa nebo vzdělávacích společenských her a kvízů. Během průzkumu byly objeveny jen dětské omalovánky. Kromě plyšových hraček probíhá prodej drobných upomínkových předmětů, kterými jsou například pohlednice nebo magnetky. Tento problém se nevyskytuje jen v brněnské zoo, ale také třeba ve zlínské zoo, kde byl rovněž prováděn průzkum. Jednotlivé venkovní stánky představují prodejny s jedinečným sortimentem. Také zde se však vyskytuje problém v podobě až nevhodného sortimentu. Nedaleko kamenné prodejny za hlavním vstupem do zahrady byl nedávno instalován dřevěný stánek nabízející kabelky a drobnou módu. Takový sortiment úplně nepředstavuje ikonické zboží pro zoologické zahrady a jeho umístění v blízkosti hlavního vstupu nedává žádný smysl. První co návštěvník zoo uvidí je prodejna s plyšovými hračkami a obchod s kabelkami. Navíc je tento stánek ledabyle umístěn do zálivu pro lavičky a díky tomu jsou lavičky posunuty do cesty. V tomto případě se jedná o selhání vedení zoo a je zde vidět špatná koordinační činnost. Dalším venkovním stánkem je umělecká kovárna u vstupu do africké vesnice. Z pohledu prodeje je jeho umístění logické s ohledem na frekventované místo. Z pohledu kvality veřejného prostoru je škoda, že tato kovárna není laděna více do designu africké vesnice. Ovšem její samotné provedení patří spíše k povedenějším realizacím tohoto typu v Zoo Brno. V pavilonu Tropického království se vyskytuje herní automat na zakoupení plyšových hraček. Jde o jediný takový stroj v celé zahradě. Jeho umístění a sortiment postrádá jakýkoliv smysl a jde o další z mnoha rušících prvků. Automaty na pamětní mince se vyskytují po celé zoo. Samoobslužné automaty mají jednotnou formu a jsou ve většině případů

umístěny v blízkosti výběhů se zvířaty, která jsou motivy pro ony ražené mince. Design těchto prodejních automatů je sjednocen a jejich barevné řešení vychází z motivů zvířat (automat s vodními zvířaty má barvu modrou, kdežto s australskými zvířaty má barvu rudou). Tyto automaty byly instalovány najednou a vzájemně na sebe upozorňují, že si návštěvník může při návštěvě zoo vyrazit kompletní sadu těchto mincí. Výjimku představuje automat umístěný v expozici Beringie, kdy je umístěn do velké dřevěné sochy medvěda. Její zpracování lze vnímat různorodě, ovšem je zde vidět snaha o sladění samoobslužného automatu na ražené mince s expozicí. Z mého osobního pohledu je zpracování těchto automatů na dobré úrovni, ale jejich působení ve veřejném prostoru nepřináší žádnou estetickou kvalitu a zahrada by se bez těchto automatů jistě obešla.

Tabulka 19: Stávající prvky prodeje suvenýrů

Možné řešení.

Hlavní problém prodeje upomínkových předmětů spočívá v nabízeném sortimentu, jehož většinu tvoří plyšové hračky. Bylo by vhodné do prodeje zakomponovat pestrý sortiment v podobě naučné literatury nebo vzdělávacích předmětů a hraček. Z pohledu kvality veřejného prostoru by bylo vhodné odstranit stánky se zbožím, které nemá absolutně žádnou spojitost se zoologickou zahradou. Venkovní stánky by měly být navrhovány jako doplňující součást expozic, jak je tomu v případě mongolských suvenýrů ve stánku v podobě jurty. Umístění automatu s plyšovými hračkami v pavilonu Tropického království je zcela nevhodné a zbytečné a bylo by vhodné tento prvek odstranit. Samoobslužné automaty na ražené mince představují další typ prvku ve veřejném prostoru a stálo by za diskuzi, zda je nutná jejich přítomnost v areálu zahrady, přestože jejich zpracování nepatří k těm nejhorším.

12.2 GASTRONOMIE

Počet kusů: 23

Počet typů: 5

Popis stávajícího stavu.

Hlavní část nabízených služeb v brněnské zoologické zahradě představuje prodej občerstvení, jež probíhá ve třech typech prodejn. První typ představuje restaurace U Tygra v expozici Tygří skály a v současnosti jde o jediné restaurační zařízení tohoto typu. Druhý typ stánků představují celkem tři kamenné prodejny. Jedna je situována v ohnisku nedaleko expozice Tygří skály, druhá se nachází v africké vesnici a třetí, nejstarší z nich, je situována v ohnisku u pavilonu Tropické království. Poslední typ prodeje představují dřevěné stánky. Z pohledu veřejného prostoru představují největší problém právě ony dřevěné stánky, které jsou nekoordinovaně umístěny po celém areálu zoo. Tyto stánky nejsou umístěny jen podél cest, ale také ve velké míře zasahují do zelených nezpevněných ploch veřejného prostoru. Celkem se v zoo nachází 23 takových prodejních stánků o 5 typech jejich konstrukcí. V poměru rozlohy celého areálu nejde ani o tak velké číslo. Problém je jejich umístění na malém prostoru. Prvním takovým místem je rovinatá oblast temene Mniší hory. Podél cest se vyskytuje velké množství stánků s občerstvením a společně s již zmíněnými dětskými hřišti, vzdělávacími prvky nebo městským mobiliářem zde vytváří chaotické prostředí v nejlukrativnější části areálu brněnské zoo. Některé stánky jsou umístěny mimo cesty v lesním porostu u dětského hřiště. Další hromadný výskyt těchto stánků je situován v blízkosti vstupu do africké vesnice, což považuji jako nešťastné řešení. Stánky jsou umístěny na nezpevněném povrchu mezi stromy. Jejich přítomnost znevažuje architektonickou podstatu samotné africké vesnice. Je absurdní, že expozici za desítky milionů korun, kde je kladen důraz na detail v podobě hliněných fasád nebo rákosových střech, znehodnocuje hned u vstupu skupina obyčejných zahradních domků doplněna o různorodý mobiliář. Každý z těchto prodejních stánků mají na starosti jednotliví provozovatelé, což představuje mnoho zásadních problémů. První problém představuje nekoordinovaná činnost mezi jednotlivými provozovateli a vedením zoo. Z toho důvodu vznikají situace, kdy velké množství stánků nabízí v podstatě totožný sortiment. Druhý problém představuje právě prodávané zboží, kdy jde v mnohých případech o nezdravé, především smažené občerstvení, jako například smažený sýr, langoš nebo hranolky. Důvodem je snadná a rychlá příprava. Další problém představují estetické kvality samotných prodejních stánků, kdy jsou polepeny nejružnějšími reklamními bannery, v jejich těsné blízkosti jsou umístěny popelnice potřebné k samotnému provozu stánku nebo barevné chladicí lednice. Mnozí provozovatelé umísťují ke svým stánkům různé reklamní předměty, stojany, deštníky nebo vlastní jídelní stoly, o kterých byla řeč dříve. V některých případech vedou

k prodejním okénkům dřevěné palety sloužící jako schody. Mnozí provozovatelé nemají dostatečné kapacity pracovní síly. Často se tak stává, že obsluha nestíhá a před stánkem se tvoří několikaminutové fronty návštěvníků. V brněnské zoologické zahradě nebylo zaznamenáno žádné propojení mezi prodejem občerstvení a samotnou expozicí. Je škoda, že se u indiánské chýše neprodává sušené maso typické pro indiány, chlebové placky s trhaným masem v africké vesnici nebo nachos a quesadilla v expozičním celku Karibik. Gastronomický provoz bývá často náročný, jak na technologické, tak hygienické podmínky. Z toho důvodu jsou prodejci často omezeni ve výběru sortimentu, například absencí přívodu vody nebo chybějící výlevky ve dřevěném mobilním stánku.

Tabulka 20: Stávající prodejní stánky v Zoo Brno

Možné řešení.

Pro zvládnutí koordinační činnosti v provozu gastronomie a dosažení vyšších estetických kvalit ve veřejném prostoru by bylo ideální svěřit celou tuto oblast jednomu subjektu, který by měl na starost všechna stravovací zařízení. Výsledkem by byl jednotný koncept s jasnými definicemi co prodávat, kde prodávat, jak prodávat, atd... Struktura gastronomických zařízení by mohla obsahovat tři úrovně stravovacích zařízení. První úroveň představuje restaurační zařízení U Tygra nabízející jídla v restauračním standardu s obsluhou. Zároveň by toto zařízení mohlo sloužit jako vývařovna, která by mohla zásobovat menší prodejny s občerstvením v areálu zahrady, kde není možné taková jídla připravit z technologických nebo hygienických důvodů. Druhou úroveň představují kamenné prodejny v brněnské zahradě, kde by byl nabízen klasický sortiment a k tomu jídla dovážená z restaurace U Tygra. Rozvoz těchto jídel by probíhal v souvislosti se zásobami a pokud možno mimo hlavní návštěvnickou dobu. Třetí úroveň by tvořily malé stánky doplňující atmosféru expozice (teepee se sušeným masem v indiánské vesnici, vozíček s nachos, atd...). Současné stánky podél cest a na nezpevněných přírodních plochách by měly být v rámci zkvalitnění veřejného prostoru odstraněny a nahrazeny sítí prodejních stánků podle výše uváděného modelu. Ke zkvalitnění služeb a komfortu návštěvníka by přispělo zavedení dnes už běžně používaných elektronických pagerů při výdeji jídla. Nahradily by tak stávající zastaralý systém s papírky a vyvoláváním obsluhy. Součástí transformace gastronomie by mělo být také zavedení zálohovaných kelímků s motivy brněnské zoo. Tento udržitelný způsob šetření plastu a ochrany životního prostředí je dnes zcela běžný. Například se využívá v královodvorské zoologické zahradě. Kelímek může zároveň posloužit jako suvenýr.

Obrázek 10: Občerstvení druhé úrovně U Tygra

12.3 NÁPOJOVÉ AUTOMATY

Počet kusů: 12

Počet typů: 2

Popis stávajícího stavu.

Sít' prodejních stánků s občerstvením doplňují nápojové automaty rozmístěné po celém areálu brněnské zoologické zahrady. Během průzkumu bylo napočítáno 12 automatů o dvou typech. První typ automatů nabízí nápoje a drobné občerstvení, druhý typ kávu. Jako hlavní problém se jeví necitlivé umístění nápojových automatů do veřejného prostoru, kdy většina těchto automatů je umístěna v exteriéru. Při jejich instalaci nebyl brán ohled na jejich působení ve veřejném prostoru. Také proto jsou automaty umístěny na nevhodných místech, jako jsou například zídky, záhony nebo keře. Jako nevhodné se jeví umístění nápojového automatu poblíž umělecké kovárny u vstupu do africké vesnice. Jde o další rušivý prvek v jejím okolí, který znehodnocuje samotnou expozici. Navíc je tento automat podložen obrubníkem a betonovou dlaždicí. U automatů v blízkosti expozice lachtana lze pozorovat určitá snaha o zkultivování v podobě dřevěné stříšky, která má automaty krýt proti dešti. Jde ovšem o jedinou konstrukci takového druhu v celé zahradě a její estetické provedení není nikterak kvalitní. Některé automaty vypadají zanedbaně a kvůli exteriérovému umístění jsou často špinavé. Během provádění průzkumu bylo několik těchto automatů zcela prázdných nebo mimo provoz. Asi nejvytíženější automaty jsou umístěny u hlavní cesty na temeni Mniší hory nedaleko veřejných toalet. Pro jejich instalaci byla vytvořena rovná podesta z betonové dlažby. Jediné nápojové automaty instalované v interiéru jsou umístěny v pavilonu Tropického království. Jejich drzé umístění v rohu pavilonu na obrubníky se záhony je zcela nevhodné a zarážející. Dva nápojové automaty doplňuje automat s plyšovými hračkami, který tento absurdní stav ještě umocňuje. Instalace většiny automatů v areálu brněnské zoo působí násilně a křečovitě. Jakoby mělo vedení zoo přikázáno umístit určitý počet těchto strojů a je jedno kde a jak budou působit na své okolí.

Tabulka 21: Stávající prodejní automaty v Zoo Brno

Možné řešení.

Stávající situace ohledně nápojových automatů je zcela nevyhovující a je nutné provést kroky vedoucí k nápravě a ke zkvalitnění veřejného prostoru v brněnské zahradě. Z pohledu environmentální osvěty zoo je většinou nezdravý sortiment v plastových obalech nežádoucí. Také z těchto důvodů by mohlo dojít k úplnému odstranění těchto automatů. Vhodnější, udržitelnější a zdravější alternativou k nápojovým automatům může být instalace pítek s čerstvou vodou, kde by mohli návštěvníci využít svých láhví nebo zálohovaných kelímků. Umístění jednotlivých pítek by se odvíjelo podle dostupnosti pitné vody z vodovodu nebo podle vytiženosti jednotlivých míst v zoo. Umělecké provedení jednotlivých pítek může zkvalitnit veřejný prostor. Tato pítka by měla být sjednocena s ostatním mobiliářem ať už barevně nebo materiálově. Součástí takových pítek může být jedinečný prvek, například v podobě loga zoo nebo silueta zvířete v blízkém výběhu. Systém pítek ovšem vyžaduje vyšší pořizovací náklady. Vybraný sortiment z nápojových automatů by byl stále k dostání v některých prodejních stáncích. Pokud je nutné mít v zoo nápojové automaty, bylo by vhodné je pokud možno co nejvíce adaptovat k danému prostředí. Jako inspirace může posloužit nápojový automat v nedávno otevřené expozici jaguárů ve zlínské zoo, kdy byl automat navržen jako součást expozice a je umístěn ve dřevěném boxu s vlastní stříškou. Jde o efektivní řešení, jak se elegantně vypořádat s dalším typem prvku ve veřejném prostoru.

Obrázek 11: Ilustrační nápojový automat ve zlínské zoo

13 OSTATNÍ PRVKY VE VEŘEJNÉM PRSTORU ZOO BRNO

Smyslem této kapitoly je identifikovat a popsat prvky ve veřejném prostoru brněnské zoologické zahrady, které nezapadají do žádné z předchozích uváděných kapitol, avšak jejich forma, smysl nebo naopak absence může působit na návštěvníka.

13.1 STANOVIŠTĚ PRO PSY

Brněnská zoo patří mezi zoologické zahrady, kam mohou návštěvníci zavítat se svými čtyřnohými domácími mazlíčky. Pro jejich fyziologické potřeby byly instalovány po celé zahradě jakési mohyly. Tyto zvláštní prvky se skládají z dřevěné konstrukce se stříškou, kde je umístěn plastový kyblík s vodou a držák na igelitové sáčky. Vedle těchto „domečků“ je umístěn betonový sloupek sloužící k očuchání a značkování. Celý tento set je ohraničen betonovým obrubníkem a umístěn na štěrkové lože, které díky nedostatečné údržbě často zarůstá. Z pohledu kvalit veřejného prostoru jde o nesmyslný prvek, který dle mého názoru jen hyzdí okolí a ani pořádně neslouží svému účelu. Pořízení takových staveb stálo jistě nemalé náklady v porovnání s pořízením běžných misek. Dříve se v areálu používaly jen plastové kyblíky, dnes jsou to ty samé nádoby, jen umístěné v jakési konstrukci. K přítomnosti těchto prvků v zoo neexistuje žádné racionální vysvětlení.

Tabulka 22: Stávající stanoviště pro psy

13.2 OKRASNÉ PRVKY

Ve veřejném prostoru brněnské zoo jsou umístěny jednotlivé okrasné prvky, většinou v podobě dřevěných soch zvířecích motivů. U průchozí expozice klokanů je umístěna dřevěná socha tohoto vačnatce, která slouží zároveň jako foto koutek, kdy si dítě může sednout jako mládě klokaního vaku. Další podobné sochy se vyskytují v africké vesnici v podobě slona s mládětem. Přestože se prvek jeví rovněž jako foto koutek, je u něj umístěna cedule, že slouží pouze pro okrasu a ne k sezení. Navíc je toto sousoší nešťastně umístěno čelem k přilehlému stromu, takže

v prostoru působí spíše nepatřičně. Dalšími sochami jsou buď vyřezávaný orl u orlí voliéry, nebo vyřezávaná hlava lva upozorňující na základní kámen expozice lvů konžských. Kromě vyřezávaných soch je v zoo instalována 3D kresba ledních medvědů přímo na cestě. Zpestření okrasnými prvky není na škodu, musí se ovšem najít správná míra jejich četnosti nebo vkusu.

Tabulka 23: Dřevěné sochy v Zoo Brno

13.3 MODELY DINOSAURŮ

V brněnské zoo byly před pár lety instalovány modely některých dinosaurů v životní velikosti u horní stanice zoovláčku. Myšlenka, kdy zoo poskytuje vzdělávání nejen o chovaných nebo ohrožených zvířecích druzích, ale také o fauně vymřelé je svým způsobem logická. Na druhou stranu prezentace těchto modelů působí spíše jako atrakce v zábavním parku a nemyslím si, že by se měla brněnská zoo ubírat tímto směrem. Zvláště, když se v nedalekém Vyškově nachází DinoPark s podobnými, mnohdy i propracovanějšími modely těchto vyhynulých zvířat.

Obrázek 12: Modely dinosaurů v životní velikosti

13.4 BBQ GRIL

Mezi plochou pódia a africkou vesnicí je instalován BBQ stůl s nerezovou pracovní plochou. Během průzkumu nebylo zaznamenáno jediné použití toho ojedinělého prvku. Osobně si myslím, že uplatnění takový prvek nalezne v zoologické zahradě jen stěží, možná při nějakých výjimečných akcích pořádané zahradou, kdy by byly prodávány speciality z grilu. Představa návštěvníka, co by si vzal na návštěvu zoo své potraviny a připravoval je na veřejném BBQ ohništi, které je navíc špinavé a zapadané listím, je při nejmenším komická. Smysl tohoto prvku mi uniká a podle mého osobního názoru by se zoo bez něj zcela jistě obešla.

Obrázek 13: BBQ gril v Zoo Brno

14 SPOLUPŮSOBENÍ VYBRANÝCH PRVKŮ VE VEŘEJNÉM PROSTORU

Analýza se snaží rozklíčovat neduhy jednotlivých prvků ve veřejném prostoru brněnské zoologické zahrady a navrhnout jejich nápravu. Struktura analýzy byla koncipována tak, že jednotlivé vybrané prvky byly podrobeny konstruktivní kritice, kdy zaznělo mnoho výhrad ohledně vzhledu, designu, technickému stavu, atd... Některé prvky však svojí současnou konstrukcí nebo designem nepředstavují zásadní problém a přináší určitou estetickou kvalitu. Je ovšem důležité si uvědomit, že všechny tyto prvky, ať už zdařilé či méně zdařilé, spolupůsobí ve veřejném prostoru a vytváří jednu kvalitu. Skupina jednotlivých kvalitně provedených prvků může společně působit na své okolí také negativně. V případě brněnské zoo se tento jev vyskytuje především na temeni Mniší hory, kde je velký výskyt nesourodých prvků ve velkém množství na relativně malém prostoru. Bohužel jde většinou o nezdařilé prvky v podobě několika druhů laviček, odpadkových košů, reklamních bannerů nebo prvků dětských hřišť. Podobný neutěšený stav se vyskytuje hned za hlavním vstupem do zahrady, kdy je návštěvník obklopen nejrůznějšími nesourodými reklamami, automaty nebo cedulemi s nevhodným designem. Stávající stav v tomto prostoru představuje obrovský problém, protože dobrý dojem na návštěvníka může zoo udělat pouze jednou. Tato analýza by měla sloužit jako podklad pro koncepční řešení celkové situace veřejného prostoru v celém areálu brněnské zoologické zahrady.

Tabulka 24: Současný stav veřejného prostoru v Zoo Brno

15 DRUHÁ ČÁST - URBANISTICKO-ARCHITEKTONICKÁ STUDIE EXPOZICE AUSTRÁLIE – NOVÁ GUINEA

15.1 TEXTOVÁ ČÁST

15.1.1 VYMEZENÍ A POPIS ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

Řešené území se nachází v areálu brněnské zoologické zahrady v nadmořské výšce přibližně 287 m.n.m. Jedná se o oblast temene Mniší hory a díky svému rovinatému charakteru jde o jednu z nejlukrativnějších ploch v celém areálu brněnské zoologické zahrady. Západně od vymezeného území se nachází již realizovaná část expozice Austrálie – Nová Guinea, konkrétně průchozí výběh klokanů žlutonohých a klokanů parma. Severní a východní hranici tvoří hlavní návštěvnické komunikace, jižně se nachází porost vysoké zeleně a výběh vlka hřivnatého. Celková plocha řešeného území zabírá rozlohu cca 1,1 ha. Řešené území má tvar lehce deformovaného obdélníku s nejdelšími stranami 130 x 95 m. V současném stavu se na řešeném území nachází dva nadzemní objekty z druhé poloviny 80. let 20. století. Prvním z nich je jednopodlažní pavilon exotického ptactva o rozměrech 50 x 10 m. Z jihozápadu k němu přiléhají jednotlivé venkovní voliéry. Druhým nadzemním objektem jsou jednopodlažní veřejné toalety obdélníkového půdorysu o rozměrech 8 x 4 m. Tyto toalety se nachází podél severojižně orientované hlavní návštěvnické komunikace, která vede k ohnisku u pavilonu Tropického království. Kromě těchto budov se v území nachází mnoho občerstvovacích stánků podél cest v podobě dřevěných zahradních domků. Součástí řešeného území jsou tři dětská hřiště a odpočinkové zóny. Na celém řešeném území se nachází vzrostlá zeleň. Pro tvorbu urbanisticko-architektonické studie byly použity DWG podklady areálu zoo, Strategie rozvoje Zoologické zahrady města Brna a Generel brněnské zoologické zahrady.

15.1.2 POŽADAVKY VYPLÝVAJÍCÍ Z ÚZEMNÍHO PLÁNU

Celé řešené území je navrženo v platném Územním plánu města Brna, jako součást zvláštních ploch městského a nadměstského významu, kde přípustnost jednotlivých staveb určí územně plánovací dokumentace zóny (regulační plán), zastavovací plán nebo územně plánovacím podkladem. V případě Zoo Brno jde o územní generel.

15.1.3 PODMÍNKY ZOO BRNO PRO IDEOVOU KONCEPCI

Smyslem této urbanisticko-architektonické studie je navrhnout ideové řešení nového expozičního celku Austrálie – Nová Guinea, jež návštěvníkům představí krásnou a jedinečnou faunu a kulturu nejmenšího světadílu.

Mezi základní požadavky zoo patří:

- Využití stávajícího pavilonu exotického ptactva (rekonstrukce, přestavba)
- Součástí návrhu bude nový průchozí pavilon
- Vytvoření zázemí pro zaměstnance
- Umístit zde zvířata podle chovatelské koncepce Zoo Brno (australská fauna)
- Navržené výběhy musí splňovat podmínky chovu zvířat v zajetí (welfare)
- Pokud možno zachovat lesoparkový charakter řešeného území
- Navrhnout alternativu k současnému neutěšenému stavu veřejného prostoru
- Při návrhu bude využit princip udržitelnosti

15.1.4 VZNIK KONCEPCE IDEOVÉHO ŘEŠENÍ EXPOZICE

Než dojde k představení celé koncepce návrhu řešeného území, je vhodné si připomenout, jak celý tento koncept vlastně vznikl. Zoologické stavby představují velmi specifickou kapitolu mezi pozemními stavbami. Při návrhu komplexních expozic je nutné skloubit provoz pro návštěvníky, zaměstnance a chovaná zvířata. Kolikrát jdou tyto provozy proti sobě (návštěvník chce dobře vidět zvířata, která zase potřebují soukromí). Při realizaci expozice nejde jen o nadzemní objekty nebo ploty, ale také o různé imitace skal nebo repliky vesnic. Při návrhu expozice Austrálie – Nová Guinea byla kompletně využita role městského inženýra jakožto koordinátora odborných profesí, kdy získal jednotlivé znalosti a požadavky od odborníků, poskládal je dohromady a vytvořil vhodný koncept splňující všechny požadavky, podmínky a kritéria. Při řešení konceptu rozvojového území byla probírána architektura, zoologie, ekonomie, celkový rozvoj brněnské zoo, poskytování služeb, legislativa, atd...

15.1.5 KONCEPCE IDEOVÉHO ŘEŠENÍ EXPOZICE

Celý koncept expozice je založen na myšlence putování návštěvníka ze středu Austrálie k jejímu severnímu pobřeží přes tři klimatické biotopy. Každý z těchto biotopů reprezentuje jeden venkovní výběh se zvířetem typickým pro daný biotop. První výběh s klokany rudými představuje poušť. Druhý výběh reprezentuje oblast australské buše se pštrosy emu. Třetím a posledním biotopem je deštný prales na severu Austrálie. Reprerentantem tohoto biotopu je kasuár přilbový. Středobodem celé nově navržené expozice by měl být nový průchozí pavilon stylizovaný do skalního masivu posvátné hory Uluru, jež se nachází v pouštní oblasti střední Austrálie. Součástí celé expozice jsou dvě vesnice Aboriginců (původních obyvatel Austrálie), které jsou stylizovány podle klimatických podmínek, ve kterých se v Austrálii vyskytují.

Obrázek 14: Hora Uluru ve střední Austrálii

15.1.6 PAVILON ULURU – HORA NA MNIŠÍ HOŘE

Pavilon Uluru představuje největší dominantu celého řešeného území. Nový pavilon je tvořen ze dvou částí. První část je tvořena stávajícím jednopodlažním pavilonem o užité ploše 467 m² a světlé výšce 4100 mm. Součástí jeho rekonstrukce a přestavby je přístavba druhého nadzemního podlaží o světlé výšce 3900 mm, čímž se zdvojnásobí stávající užité plocha na 935 m². Přibližně jednu třetinu této užité plochy tvoří zázemí pro zaměstnance (nejen pro potřeby expozice Austrálie – Nová Guinea), druhá třetina představuje ubikace pro zvířata z přilehlých výběhů (klokan rudý) a poslední třetinu tvoří expozice ryb. Tato expozice je koncipována jako procházka jeskyněmi a skalními převisy hory Uluru, kde jsou umístěna jednotlivá osvětlená akvária představující jediný zdroj světla. Tím vzniká důraz na jednotlivá akvária, kdy návštěvník prochází prostředím temné jeskyně, kde hrají prim právě ryby v osvětlených akváriích. Tato část pavilonu na původním půdoryse je koncipována jako posvátná hora Uluru ve střední Austrálii jak z exteriéru, tak z interiéru. Druhou část pavilonu Uluru tvoří zcela nová přístavba umístěná na ploše původních exteriérových voliér a přilehlé asfaltové ploše o výměře 1085 m². Při návrhu byla maximální snaha využít rovinatost terénu. Z toho důvodu má pavilon tvar půlměsíce, tedy podobný půdorys, jako má přilehlá asfaltová plocha. Tuto novou část pavilonu tvoří ocelová konstrukce se skleněnou fasádou. Prosklený průchozí pavilon je situován na jižním svahu. V této kompozici se jevila skleněná fasáda jako nejvhodnější řešení z několika důvodů. Mezi hlavní důvody patří přivedení velkého množství světla z osluněného jižního svahu Mniší hory nebo snížení nákladů na vytápění, kdy lze využít sluneční energii. Z důvodu chovaných zvířat je nutné udržovat v pavilonu celoročně teplotu minimálně 26°C. Maximální výška pavilonu dosahuje 12 m. Sklon střechy je veden pod úhlem 8,5 stupňů směrem k původnímu pavilonu. Střecha pavilonu Uluru umožňuje umístění fotovoltaických panelů a díky ploše 1130 m² efektivní sběr dešťové vody. Výška pavilonu umožňuje vytvořit návštěvnickou stezku korunami stromů. Návštěvník tedy bude mít blíže volně se pohybujícím exotickým ptákům. Obě části pavilonu jsou navzájem propojeny a ze skleněného průchozího pavilonu je možné projít do expozice s rybami umístěné v první části tohoto komplexu. Skleněný pavilon je koncipován jako průchozí s volně se pohybujícími zvířaty (exotičtí ptáci) nebo s menšími pozemními výběhy pro drobné živočichy. Součástí pavilonu je také jezírko s exotickými vodními ptáky. Do skleněného pavilonu vedou dva vstupy. Každý vstup musí být tvořen dvěma dveřmi a dostatečným meziprostorem, aby bylo zabráněno potenciálnímu průvanu a úniku zvířete z pavilonu. Návštěvnické trasy uvnitř pavilonu by měli být navrženy klikatě, ať je pokud možno maximálně prodloužena trasa uvnitř pavilonu z důvodu delšího zážitku v přítomnosti zvířat. Konkrétní stavebně technické a architektonické řešení není předmětem této diplomové práce.

15.1.7 SEZNAM POTENCIÁLNÍCH ZVÍŘAT UMÍSTĚNÝCH V PAVILONU

- Lyrochvost nádherný	(<i>Menura novaehollandiae</i>)
- Kakadu žlutoččelatý	(<i>Cacatua galerita</i>)
- Papoušek královský	(<i>Alisterus scapularis</i>)
- Lelkoun soví	(<i>Podargus strigoides</i>)
- Zebříčka	(<i>Taeniopygia castanotis</i>)
- Klokánek kryší	(<i>Potorus tridactylus</i>)
- Dlouhokrčka australská	(<i>Chelodina longicollis</i>)
- Dlouhokrčka	(<i>Chelodina expansa</i>)
- Želva	(<i>Elseya latisternum</i>)
- Želva Krefftova	(<i>Emydura kreffti</i>)
- Agama límcová	(<i>Chlamydosaurus kingi</i>)
- Scink uťatý	(<i>Tiliqua rugosa</i>)
- Ledňák obrovský	(<i>Dacelo gigas</i>)
- Kakadu růžový	(<i>Eolophus roseicapillus</i>)
- Astrid sluneční	(<i>Neochmia phaeton</i>)
- Neoféma modrohlavá	(<i>Neophema splendida</i>)
- Ježura australská	(<i>Tachyglossus acuelatus</i>)
- Husa kuří	(<i>Cereopsis novae-hollandiae</i>)
- Husa strakatá	(<i>Anseranas semipalmata</i>)
- Labuť černá	(<i>Cygnus atratus</i>)
- Andulka vlnkovaná	(<i>Melopsittacus undulatus</i>)
- Koala medvídkovitý	(<i>Phascolarctos cinereus</i>)

Součástí ideového návrhu pavilonu Uluru je umístění velmi vzácných Koal medvídkovitých, kteří by se okamžitě stali návštěvnickým cílem číslo jedna v brněnské zoo. Šlo by o první a prozatím jediné Koaly v České republice. Tito vačnatci se běžně chovají pouze v jejich domorodé Austrálii. V Evropě je chová jen pár vybraných zoologických zahrad. Mezi ně patří například Zoo v Lipsku nebo Zoo Schönbrunn ve Vídni. Jejich chov je velice náročný z důvodu náchylnosti na specifickou potravu v podobě několika druhů blahovičníku, který je nutný dovážet z Austrálie. Potenciál brněnské zahrady na získání těchto vzácných tvorů zvyšuje blízkost vídeňské zoo, se kterou by mohla Zoo Brno navázat mezinárodní spolupráci ohledně logistiky potravy pro Koaly. Výběh Koal medvídkovitých v pavilonu Uluru je tvořen třemi částmi. Chovatelským zázemím, vnitřním výběhem a venkovním výběhem. Specifikum a jedinečnost tohoto výběhu spočívá ve vnitřním výběhu, který je umístěn přímo do průchozího pavilonu. Koaly tak nebudou separovány a stanou se součástí velkého prostoru s volně se pohybujícími ptáky. Pro přechod mezi vnitřním a venkovním výběhem je nutné navrhnout speciální otvor, kterým projde Koala do venkovního výběhu, ale zároveň jí nesmí utéct jiné zvíře. Řešením mohou být otočná dvířka, se kterými si Koala poradí.

15.1.8 VÝBĚH KLOKANŮ RUDÝCH (MACROPUS RUFUS)

Klokan rudý patří mezi ikonická zvířata Austrálie a je tak logické, že se objevuje v navrhované expozici Austrálie – Nová Guinea. Dosud byly v brněnské zoologické zahradě pouze malí klokani žlutonozí nebo klokani parma v průchozím výběhu, který je součástí této australské expozice, ale nespadá do řešeného území. Navržený výběh klokanů rudých je situován v blízkosti pavilonu Uluru severovýchodním směrem. Celková výměra tohoto výběhu činí 1700 m², což je odborníkem posouzeno, jako dostatečná a vyhovující plocha. Výběh je ze severní a východní strany obklopeno návštěvnickými komunikacemi prvního řádu, což představuje drobný problém z pohledu rušnosti na těchto cestách. Proto bylo zvoleno řešení kukátkové expozice, kdy je zvíře možno pozorovat jen z konkrétních míst. V případě výběhu klokanů rudých jde o krytou vyhlídku se skleněnou stěnou v severovýchodním cípu řešeného území. Kukátkové expozice jsou tvořeny tak, aby návštěvník při pohledu viděl naaranžovanou konkrétní scénu. V tomto případě je scéna tvořena severovýchodní fasádou pavilonu Uluru, která je stylizována do posvátné hory Uluru. Návštěvník tak vidí skákat klokany před horou. Kromě kryté vyhlídky je možné pozorovat klokany rudé z průchozího výběhu pštrosů emu. Kvůli rušným cestám po obvodu výběhu byl zvolen dřevěný plot, který je použit mezi návštěvnickou komunikací a stávajícím výběhem klokanů žlutonohých a klokanů parma (viz obr. 15). Jeho výška dosahuje 2 m, což je dostatečná hranice, kterou klokan nepřeskočí. Pro větší zabezpečení je ve výběhu kolem plotu vyhlouben suchý příkop hluboký přibližně tři čtvrtě metru. Chovatelské zázemí pro klokany rudé je umístěno v první části pavilonu Uluru. Při realizaci je nutné odstranit náletové dřeviny, stávající uschlé nebo nemocné stromy jak z důvodu bezpečnosti pro zvířata a návštěvníky, tak pro tvorbu pouštní scény z kryté vyhlídky.

Obrázek 15: Australský plot stávajícího výběhu klokanů v Zoo Brno

15.1.9 VÝBĚH EMU HNĚDÝCH (DROMAIUS NOVAEHOLLANDIAE)

Emu hnědý je největším původním australským ptákem, druhým největším na světě. Také proto nechybí v ideovém konceptu expozice Austrálie – Nová Guinea. Emu hnědý patří mezi hojně rozšířená a oblíbená zvířata v evropských zoo z důvodu jejich nenáročného chovu a dobré adaptace na místní klimatické podmínky. Během zimního období dokáže být venku a není nutné jeho zazimování. Proto jim stačí ubikace v podobě dřevěné boudy, někdy stačí jen přístřešek proti dešti. Výběh emu hnědých je situován jižně od výběhu klokanů rudých a zabírá plochu 1205 m², což je z pohledu zoologa dostatečné. Výběh je navržen jako průchozí pro návštěvníky, kterým se tak naskytne možnost sledovat tyto běžce z blízka a bez jakékoliv bariéry. Zážitková trasa měří přibližně 50 m a je situována podél severní hranice výběhu. Tato hranice představuje jedinečné a originální řešení v podobě suchého příkopu a umělých skal. Návštěvník vstoupí do výběhu, odkud může pozorovat nejen pštrosy emu, ale také klokany rudé v sousedním výběhu. Umělé skály jsou ze strany návštěvníka vysoké přibližně 1 m, ze strany suchého příkopu ve výběhu klokana měří přibližně 2,2 m. Suchý příkop je navržený tak, aby klokani nemohli tyto umělé skály přeskocit. Návštěvník se tak ocitá uprostřed dvou výběhů a je jakoby na návštěvě u těchto zvířat. Jde o tzv. vnoření do expozice. Podél východní hranice výběhu emu je rovněž pěší komunikace první úrovně se zvýšenou hlučností. Také z toho důvodu je zde instalován stejný dřevěný australský plot, jako v případě výběhu klokana rudého. Výška plotu u výběhu emu by měla dosahovat minimálně 1,5 m. Kvůli většímu oddělení od rušné návštěvnické komunikace první úrovně je zde navržena výška plotu 2 metry. Součástí výběhu pro pštrosy emu je dřevěná ubikace. Součástí návrhu je rovněž odstranění náletových dřevin a uschlých nebo nemocných stromů.

Obrázek 16: Emu hnědý

15.1.10 VÝBĚH KASUÁRA PŘILBOVÉHO (CASUARIUS CASUARIUS)

Kasuár přilbový se vyskytuje v severních džunglích Austrálie a na území Papuy – Nové Guiney. Jelikož koncept expozice je putování přes tři biotopy, kasuár se jeví jako vhodný zástupce biotopu deštného pralesa. Výběh kasuára je situován v nejvíce zalesněné části řešeného území jihozápadním směrem. Zároveň jde o jediný svažitý profil řešeného území. Kasuár žije samotářsky, v zoo je ideální řešení chovat pár. Také z tohoto důvodu je nutné mít dva oddělené výběhy. První expoziční výběh má zabírá plochu 1475 m², což je podle zoologa velkorysý a vyhovující území pro chov kasuárů. Druhý výběh o rozloze 550 m² slouží jako odstavný. Také tento výběh splňuje kritéria pro chov kasuára. Pro pozorování kasuára může návštěvník využít dvě vyhlídky. První z nich se vyskytuje ve vesnici Aboriginců jako krytá vyhlídka. Druhá z nich se nachází na zážitkové cestě, která vede podél jižní hranice výběhu. Výběh je oplocen dřevěným australským plotem. Stejně jako v případě emu, by stačil plot do výšky 1,5m, pro větší soukromí zvířete je zvolena výška 2 m. Plot výběhu kasuára bude zamaskován a stylizován tak, aby působil co nejméně rušivě a splynul s okolím. Vyhlídková stanoviště budou od výběhu oddělena skleněnou stěnou. Pro potřeby ubikace jsou zbudovány dva nové dřevěné domky. Výběh kasuára je záměrně situován v blízkosti vesnice Aboriginců, jelikož byl dříve využíván jako hospodářské zvíře.

Obrázek 17: Kasuár přilbový

15.1.11 VESNICE ABORIGINCŮ

Součástí expozice Austrálie – Nová Guinea jsou kromě nového pavilonu Uluru a tří venkovních výběhů také dvě vesnice australských domorodců – Aboriginců. První z nich se nachází severovýchodním směrem, v samotném cípu řešeného území. Jde o výměru přibližně 150 m², která je omezena ze severu a východu návštěvnickými trasami, ze západu k vesnici přiléhá výběh klokanů rudých. V pravém slova smyslu nejde ani tak o vesnici, ale spíše o jeden objekt. Území této vesnice je relativně malé z důvodu filozofie vedení brněnské zoologické zahrady, kdy je snaha maximum volného prostoru věnovat výběhům zvířat, než velkým replikám sídel, které jen dotváří atmosféru a nemají další jiný účel. Proto byla navržena pouze jedna krytá vyhlídka stylizovaná jako chýše kmene Aboriginců (viz obr. 18), kteří kočují po střední Austrálii. Chýše tvoří především organické materiály, jako například dřevo, traviny nebo rákos. Chýše je kruhovitěho půdorysu se střechou do špičky. V blízkosti této chýše jsou postaveny pouze základy nových chýší, ohniště, atd... Smyslem je návštěvníkům představit jednu ukázkovou stavbu v podobě kryté vyhlídky. Není třeba takových staveb například pět. V chýši je umístěna informační cedule s QR kódem, po jehož naskenování se návštěvník dozví více o kultuře domorodých Australanů. Jak žili, čím se stravovali nebo jak stavěli svá obydlí. Díky umístěným základům si návštěvník dokáže představit, jak velká obydlí si tito lidé stavěli. V celé Austrálii je více než 500 domorodých kmenů. Podle toho, v jakých přírodních podmínkách žili, se odvíjí architektura jejich ubikací.

Obrázek 18: Ilustrační chýše Aboriginců pro krytou vyhlídku

Druhá vesnice je situována v blízkosti stávajících veřejných toalet za prvé kvůli již existujícím inženýrským sítím, za druhé kvůli celkové koncepci expozice. Přítomnost technické infrastruktury umožňuje ušetřit finanční náklady a stavební práce spojené s novými inženýrskými sítěmi a přípojkami. V rámci celé expozice jde o oblast deštných pralesů, které reprezentuje blízký zalesněný výběh kasuára. Stavby v této vesnici jsou stylizovány do architektury kmenů žijících v severní Austrálii a v Papue – Nové Guiney (viz obr. 19). Návštěvník si tak bude moci porovnat architekturu rozdílných australských domorodých kmenů. V této vesnici končí prohlídka celé expozice, kde se návštěvník může občerstvit nebo využít přítomnost veřejných toalet. Vesnice zabírá plochu 1050 m² a tvoří ji 9 objektů. Největší stavbou je chýše s občerstvením, které nahradí stávající dřevěné stánky nekoordinovaně rozmístěné podél hlavních návštěvnických cest. Součástí občerstvení jsou také jídelní stoly stylizované v duchu celé vesnice. Dalším objektem jsou zrekonstruované původní veřejné toalety. Jedním z objektů je již zmíněná krytá vyhlídka u výběhu kasuára. Další objekty mohou sloužit jako sklady, zázemí pro personál, obchůdek s australskými suvenýry, výukové prostory (promítání na plátno pro větší skupiny návštěvníků, informační a vzdělávací cedule), prostory pro odpadkové koše nebo nápojové automaty, prostory pro účely zabavení dětí (herna, kryté pískoviště), atd.... Tato vesnice představuje nové, celkově čtvrté ohnisko v brněnské zoologické zahradě.

Obrázek 19: Ilustrační vesnice Aboriginců

15.1.12 NÁVŠTĚVNICKÉ TRASY V EXPOZICI

Cesty primární

Návštěvnické trasy první úrovně tvoří hranici na severu a východě řešeného území. Jejich šířka dosahuje 4,5 m. Východní cesta první úrovně byla přeložena přibližně 15 m východně, čímž vznikl větší prostor pro výběh emu hnědého. Díky posunu této komunikace vzniklo vybočení, čímž se lehce prodloužila trasa, a zároveň zanikla původní narovnaná komunikace s dlouhým výhledem k pavilonu Tropického království. Návštěvník tak nemá pocit, že je součástí velkého davu lidí, ale díky zaoblení a překrývání se tvoří menší skupiny návštěvníků, kteří se cítí daleko příjemněji. Podobný princip funguje v historických centrech měst nebo při revitalizaci říčních koryt. Nová cesta první úrovně počítá s napojením budoucí nové expozice. Díky tomu je součástí řešeného území vznik slepého ramena, které by zatím vedlo na obslužnou komunikaci pro zaměstnance. Celková plocha primárních cest je přibližně 760 m².

Cesty sekundární

Cesty druhé úrovně tvoří hlavní návštěvnickou trasu celé expozice. Její začátek je situován v severozápadním rohu řešeného území, odkud pokračuje skrz průchozím pavilonem Uluru. Po opuštění pavilonu se návštěvník ocitne v samotném srdci expozice u venkovního výběhu koal, kolem kterého je vyhrazen dostatečně velký prostor pro odpočinek na lavičkách nebo pro pozorování komentovaného krmení koal. Odtud vede jižním směrem cesta až do vesnice Aboriginců, kde končí prohlídka celé expozice. Celková plocha cest druhé kategorie činí přibližně 1500 m².

Cesty terciární

Posledním typem návštěvnických komunikací jsou cesty třetí úrovně neboli cesty zážitkové. V řešeném území se vyskytují takové cesty celkem dvě. První z nich vede z vesnice u výběhu klokana rudého skrz výběhem pštrosa emu a napojuje se ve středu expozice u venkovního výběhu koal. Druhá vede podél jižní hranice výběhu kasuára přes les. Tato cesta je koncipována jako dobrodružná stezka hustým lesem. Její součástí je odbočka k vyhlídce do výběhu kasuára. Cesty třetí úrovně slouží také jako zkratky v areálu zoo a nemusí být bezbariérové. Celková plocha cest třetí úrovně činí 350 m².

Neexpoziční cesty pro zaměstnance

Posledním typem cest jsou komunikace určené pro zaměstnance zoo. Jde o neexpoziční cesty sloužící především k provozu jednotlivých výběhů. Cesta tohoto typu se v řešeném území vyskytuje pouze jedna, a to cesta podél západní hranice výběhu kasuára. Tato komunikace slouží především k provozu stávajících výběhů klokanů, lam a nově zbudovanému výběhu kasuára. Její šířka dosahuje 3,5 m. Kvůli stavbě pavilonu Uluru bylo znemožněno se k těmto zmiňovaným výběhům dostat. Proto je součástí studie nový úsek cesty pro zaměstnance vedoucí od výběhu koal, mezi pavilonem Uluru a druhým výběhem kasuára, za kterým se napojí na již existující obslužnou komunikaci pro zaměstnance. Obslužné cesty pro zaměstnance zabírají plochu cca 300 m². Volba skladby jednotlivých cest a komunikací není předmětem této diplomové práce.

15.1.13 ZAJIŠTĚNÍ CHODU EXPOZICE

V rámci zajištění správného chodu celé expozice Austrálie – Nová Guinea je v části pavilonu Uluru vytvořeno nové zázemí pro zaměstnance, jehož kapacita by měla odpovídat 10 zaměstnancům. Díky výhodné poloze pavilonu v rámci celého areálu zoologické zahrady by zde neměli zázemí jen zaměstnanci starající se o australskou expozici, ale také zaměstnanci z jiných přilehlých expozic. Pro správný chod expozice není nutné přijmout velké množství nových zaměstnanců. Emu hnědý a kasuár přilbový by spadal pod kurátora ptáků, stejně jako exotičtí ptáci v pavilonu Uluru. Akvarijní ryby, plazy, bezobratlí a drobní živočichové by spadali pod dva stávající kurátory. Jeden má na starosti ryby, plazy a bezobratlé živočichy, druhý kurátor by se staral o malé savce, například klokánky krysí. Rozdělení druhů zvířat mezi kurátory vychází ze stávající struktury chovatelů v brněnské zoologické zahradě. V současné struktuře by klokani rudí spadali pod kurátora savců, šelem a opic. Pro potřeby expozice je nezbytné přijmout jednoho nového kurátora, který by měl na starosti pouze Koaly medvídkovité, kteří jsou velmi náchylní a potřebují neustálou péči, někdy i mimo pracovní dobu. Tato pozice by vyžadovala jisté zkušenosti s těmito zvířaty a určitý druh obětavosti. Mezi důležité položky při starání se o chovaná zvířata patří krmení. Pro tyto potřeby by byla využívána stávající centrální přípravná krmiv. Pro potřeby krmení koal je nutné zajistit neustálé zásoby čerstvého blahovičnicku, kterého denně sní velké množství díky jeho nízké energetické hodnotě. V rámci jednotlivých výběhů by probíhalo komentované krmení oblíbené u návštěvníků zoo. Obsluha výběhů klokanů žlutonohých a klokanů parma, lam a kasuára je zajištěna díky novému úseku obslužné komunikace vedené od venkovního výběhu koal, kam se dá vjet z hlavní návštěvnické cesty přes vesnici Aboriginců a cestu druhého řádu. Z toho důvodu je tato cesta druhého řádu netypicky dimenzovaná na šířku 3,5 m, což umožní vjezd elektrickým vozíkům a také větším dodávkám. Každý výběh disponuje bránou o šířce 3,5m, což zaručuje pohodlný případný vjezd. Pro potřeby občerstvení ve vesnici Aboriginců by zoo měla najmout novou pracovní sílu, která by měla na starosti chod tohoto gastronomického zařízení, jehož zásobování je umožněno hned z blízké cesty první úrovně. Údržba o veřejné toalety bude probíhat ve stávajícím režimu.

15.1.14 ETAPIZACE VÝSTAVBY

Vzhledem k náročnosti a velikosti celého projektu je výstavba expozice rozdělena do dvou etap. První etapu o celkové rozloze 2225 m² tvoří přestavba stávajícího pavilonu exotického ptactva a stavba nového průchozího skleněného pavilonu. Její součástí je také venkovní výběh Koal medvídkovitých a nová přilehlá zpevněná plocha kolem výběhu. Odtud bude možné projít přes stávající pěší komunikace na cestu první úrovně. V první etapě bude rovněž řešena neexpoziční komunikace pro zaměstnance sloužící k obsluze výběhu klokanů žlutohých, klokanů parma a výběhu lam. Po realizaci druhé etapy bude rovněž sloužit pro obsluhu výběhu kasuára. Odhadem by realizace první etapy trvala dva až tři roky. Druhá etapa s výměrou 8950 m² by zahrnovala zbytek celé expozice. Největším stavebním dílem druhé etapy je suchý příkop a umělá skála mezi výběhem klokana rudého a emu hnědého. Výhoda druhé etapy spočívá ve stavbě na zelené louce, kde nejsou žádné stávající výběhy. Odhadovaná doba realizace druhé etapy je jeden až dva roky. Největší výhoda rozdělení na dvě etapy spočívá v jejich nezávislosti na sobě. Je ovšem nutné začít první etapou v podobě přestavby stávajícího pavilonu, protože tvoří jednu z bariér u výběhu klokana rudého. Zároveň jde o jeden ze dvou pavilonů v celé zahradě a rekonstrukci už potřebuje. Nový průchozí pavilon umožní atraktivní návštěvy zoo také v zimních měsících, což by se projevilo na vyšší návštěvnosti a tedy na vyšších ziscích ze vstupného. Po realizaci první etapy by bylo vhodné dostavět celou expozici co nejdříve, ale nezbytně nutné to není. Záleželo by na okolnostech jak společenských, tak finančních.

15.1.15 POSTUP PRACÍ PŘI VÝSTAVBĚ EXPOZICE

Pokud je brána v potaz plánovaná etapizace výstavby, tak celý rozvoj řešeného území expozice Austrálie – Nová Guinea začne přestavbou stávajícího pavilonu exotického ptactva. Je nutné si uvědomit, že než začnou jakékoliv přípravné a stavební práce, musí se vyklidit stávající pavilon, včetně zvířat. Ty zoo přesune buď do svých volných a odstavných voliér nebo se zvířata dočasně umístí v jiných zoologických zahradách. Pavilon je situován v blízkosti primárních cest, tudíž je zajištěna bezproblémová dostupnost staveniště. Pavilon a jeho nejbližší okolí je možné ohradit a zbylý chod zoo bude omezen jen minimálně. Přístup stavební techniky a přísun stavebního materiálu po cestách první úrovně je vhodné načasovat mimo hlavní návštěvnickou dobu. Před samotným zahájením stavby je nutné provést přeložky inženýrských sítí a sanaci zeleně v podobě odstranění náletových dřevin, suchých a nemocných stromů a odstranění stromů, které by bránily výstavbě průchozího skleněného pavilonu. První velká stavební činnost na pavilonu bude odstranění střechy a realizace druhého nadzemního podlaží. Poté bude k této části pavilonu přistavěna ocelová konstrukce se skleněnou fasádou. Další práce budou probíhat v interiéru pavilonu. Jako poslední přijde na řadu exteriérová úprava v podobě stříkaného betonu imitující skalnatý masiv hory Uluru. Při výstavbě druhé etapy projektu je nutné začít se sanací zeleně, kdy budou odstraněny rovněž náletové dřeviny, uschlé a nebezpečné stromy, a také stromy, na jejichž místě vzniknou nové komunikace, umělé skály a vesnice Aboriginců. První hlavní stavební činností bude výstavba nové návštěvnické komunikace první úrovně. Během její výstavby budou návštěvníci zoo nadále využívat stávající cestu prvního řádu. Jakmile bude nová komunikace hotová včetně přeložek inženýrských sítí, začnou hlavní práce na suchém příkopu a umělých skalách. Toto stavební dílo představuje hlavní a největší stavební činnost druhé etapy projektu. Další stavební práce budou probíhat na stavbě vesnic Aboriginců, cestní síť a na výběžích. Konkrétní stavebně technické a architektonické řešení není předmětem této diplomové práce.

15.1.16 CENOVÝ ODHAD IDEOVÉHO NÁVRHU EXPOZICE

Pavilon Uluru

Objem budovy:	16 000 m ³
Cena za m ³ :	25 000 Kč
Cena celkem:	400 000 000 Kč

Ostatní nadzemní objekty

Objem budov:	1 600 m ³
Cena za m ³ :	25 000 Kč
Cena celkem:	40 000 000 Kč

Cesty

Plocha cest:	3 000 m ²
Cena za m ² :	500 Kč
Cena celkem:	1 500 000 Kč

Ploty

Délka plotů v m:	530 m
Cena za m:	4 000 Kč (dřevěný plot vysoký 2 m)
Cena celkem:	2 120 000 Kč

Umělé skály

Objem m ³ :	200 m ³
Ocelová výztuž kg/m ³ :	140 kg
Cena výztuže za kg:	50 Kč/kg
Cena za výztuž celkem:	1 400 000 Kč
Cena stříkaného betonu za m ³ :	3 000 Kč
Cena za beton celkem:	600 000 Kč
Cena za umělé skály celkem:	2 000 000 Kč

Cena ostatní*: 4 000 000 Kč

Cena celkem: 449 620 000 Kč

* Do této položky spadá sanace zeleně, přeložky inženýrských sítí, výbava objektů, pořízení mobiliáře, finanční rezerva, atd... Jde o hrubý odhad.

Pozn.: Pro potřeby kalkulace byly použity průměrné ceny jednotlivých materiálů a prací. Cena 25 000 Kč/m³ budov byla stanovena na základě specifikace zoo staveb. Cena je pouze orientační. Souhrnný rozpočet s konkrétními cenami za jednotlivé materiály a práce sestaví rozpočtář při detailnějším zpracování projektu expozice Austrálie – Nová Guinea.

15.2 GRAFICKÁ ČÁST

01.	Situace širších vztahů	1:5000
02.	Současný stav expozice Austrálie – Nová Guinea	1:500
03.	Urbanistický návrh - Ideový koncept expozice Austrálie – Nová Guinea	1:500
04.	Řez A – Ideový koncept expozice Austrálie – Nová Guinea	1:100
05.	Řez B – Ideový koncept expozice Austrálie – Nová Guinea	1:100
06.	Řez C – Ideový koncept expozice Austrálie – Nová Guinea	1:100
07.	Etapizace projektu expozice Austrálie – Nová Guinea	1:500
08.	Sanace zeleně	1:500
09.	Kategorie cest	1:500
10.	Vyhlídková stanoviště	1:500
11.	Expozice Austrálie – Nová Guinea – severovýchod	
12.	Expozice Austrálie – Nová Guinea – jihozápad	
13.	Výběh klokanů rudých – pohled z průchozího výběhu emu hnědých	
14.	Výběh klokanů rudých - severovýchod	

16 ZÁVĚR

Předmětem této diplomové práce byly dva hlavní cíle, jejichž problematika byla řešena ve dvou částech. První část spočívala ve vypracování analýzy brněnské zoologické zahrady, kde byly vybrány a analyzovány jednotlivé prvky ve veřejném prostoru. Mezi tyto prvky nepatřil pouze klasický městský mobiliář, jako například lavičky a odpadkové koše, ale také specifické prvky v podobě informačních a vzdělávacích cedulí nebo mapy a rozcestníky. Smyslem této analýzy byla konstruktivní kritika jednotlivých prvků, která umožnila odkrýt jejich neduhy konstrukční, materiálové, estetické, atd.... Součástí každého analyzovaného prvku byl návrh na jeho zlepšení. Druhou část diplomové práce představovala urbanisticko-architektonická studie, jejímž předmětem byl rozvoj konkrétního rozvojového území. V této studii byla snaha aplikovat poznatky z předešlé analýzy veřejného prostoru a neopakovat tak objevené chyby u jednotlivých prvků.

V úvodu diplomové práce je probírána obecná problematika provozu zoologických zahrad, kdy je nutné skloubit dva hlavní provozy. Jedním z nich je provoz, jehož náplní je zajištění vhodných podmínek pro chovaná zvířata, kdy je nutné splnit přísné podmínky chovu zvířat v zajetí z pohledu welfare (pohoda zvířat). Druhý provoz představuje vytváření pohodlí pro návštěvníky. Náplní tohoto provozu je údržba veřejného prostoru v prostorách zoologické zahrady, poskytování služeb v podobě prodeje občerstvení, suvenýrů, atd... Tyto dva provozy jdou často proti sobě, kdy chce návštěvník co nejlépe vidět chovaná zvířata, které ovšem potřebují určitý stupeň klidu a soukromí.

Před samotnou analýzou prvků v brněnské zoologické zahradě bylo nejdříve nutné čtenáři této diplomové práce stručně představit historii vývoje chovu zvířat v zajetí, jaký mají zoologické zahrady smysl ve 21. století a jaké principy, metody a nástroje se využívají při jejich plánování, aby čtenář mohl snáze proniknout do problematiky struktur a provozu zoologických zahrad. Kromě obecných principů a poznatků je v této diplomové práci stručně prezentována historie a struktura brněnské zoologické zahrady.

Analýza vybraných prvků ve veřejném prostoru brněnské zoologické zahrady začíná obecnými informacemi o Zoo Brno, definicí veřejného prostoru v areálu zahrady a jeho následné dělení na plochy expoziční, plochy chovatelského a technického zázemí a plochy pro návštěvníky. Právě plochy vyhrazené pro návštěvníky jsou předmětem této analýzy a pro její potřebu jsou nazvány obecně veřejným prostorem zoologické zahrady. Mezi analyzované prvky spadající mezi typický městský mobiliář patří lavičky, odpadkové koše, nádoby na recyklovatelný odpad, jídelní stoly, navigační prvky v podobě map a rozcestníků, dětská hřiště, stojany na kolo a veřejné osvětlení. Z analýzy vyplývá, že většina těchto prvků mají společný neduh v podobě vícero typů oněch prvků, které se liší svojí formou, tvarem

nebo materiálovým složením. To vše představuje jejich složitější údržbu a snižují tak celkovou estetickou kvalitu veřejného prostoru. Řešením tohoto problému je sjednocení těchto prvků do jednoho typu prvku nebo jedné sady. Orientační prvky jsou v zoo na dobré úrovni. V případě dětských hřišť bylo zjištěno jejich zbytečně velké množství na malém prostoru a jejich nejednotné provedení. Zlepšení by znamenala redukce těchto blízko sobě situovaných hřišť, především v oblasti temene Mniší hory. Stojany na kolo a veřejné osvětlení nepředstavují typické prvky veřejného prostoru pro zoologickou zahradu a vyskytují se jen v ojedinělých případech. Proto nebyly předmětem této analýzy. Mezi specifické analyzované prvky spadají informační a vzdělávací cedule a vzdělávací prvky. Analýza informačních a vzdělávacích cedulí byla rozdělena na tři kategorie. Do první kategorie spadají informační cedulky o jednotlivých zvířatech. Jejich problém je podobný jako u klasických prvků městského mobiliáře, tedy více typů těchto cedulek (ve dřevěném rámečku, bez něj, nalepené na skle, atd...). Druhou kategorií představují velké informační a vzdělávací cedule umístěné po celé zahradě. Většina z nich je v plastovém provedení, což v expozicích může představovat rušivé elementy. V brněnské zoo se ovšem vyskytují cedule ve vhodném provedení, kdy jsou navrženy jako součást expozice (imitace kůží, přepravních beden, atd...) Poslední kategorií tvoří informační cedule týkající se provozu. Většinou jde o malé značky nebo cedule přikazující směr prohlídky expozice, dodržovat klid a ticho, zákaz vstupu se psem, zákaz vstupu mimo návštěvnické trasy a podobně. Problém těchto cedulek je jejich nesystematické vylepování v podobě různých rozměrů, barev nebo fontů písma. Jako špatný příklad mohou posloužit vrata do dětské zoo. Pokud by bylo možno, tak cedulky umísťovat do expozic co nejméně rušivě nebo koordinovaně, třeba v podobě informačního rámečku. Opravdu specifickým prvkem v zoo jsou vzdělávací prvky, které většinou nutí návštěvníka k fyzické aktivitě na cestě za poznáním. Až na pár drobných výjimek jsou tyto vzdělávací prvky v areálu brněnské zoo v dobrém stavu. Jako problematické prvky se jeví reklamní bannery rozmístěné po celém areálu zahrady. Pro zlepšení kvality veřejného prostoru neexistuje jiné řešení, než jejich odstranění. V případě sadovnických úprav je pro vedení zoo nutné zajistit další pracovní sílu, protože stávající personál v podobě dvou zahradníků nemá šanci dlouhodobě udržovat zoo v dobrém stavu. V lesoparkovém prostředí zoo je nutné odstranit náletové dřeviny, uschlé a nebezpečné stromy. Pokud by se tento problém neřešil, hrozil by zánik lesoparkového charakteru zahrady. Neduhem při prodeji upomínkových předmětů je jednoznačně sortiment nabízeného zboží, které je tvořeno především plyšovými hračkami. Bylo by vhodné zapojit více naučného a poutavého sortimentu. V případě prodeje občerstvení se dá považovat jako problematická celá struktura v podobě náhodně umístěných prodejních stánků nabízející prakticky totožný a nezdravý sortiment. Tato špatná situace nastala pravděpodobně z důvodu velkého množství prodejců, mezi nimiž prakticky neprobíhá žádná koordinační činnost. Jako efektivní řešení se jeví sjednotit veškerý prodej občerstvení pod jednoho nájemce nebo koordinátora, který by měl tuto problematiku

na starost. Dalším prvkem jsou nápojové automaty. Jejich umístění po celém areálu se jeví jako nevhodné (uprostřed keře, na obrubníku a na zídce, na záhonu v pavilonu, atd...) Udržitelnou alternativou je instalace píttek, kde si návštěvník nalije čerstvou vodu do své lahve nebo do zálohovaného kelímku. Pokud je nutnost přítomnosti nápojových automatů v zoologické zahradě, je vhodné upravit nebo skrýt, aby nepůsobili rušivě na své okolí. Součástí této analýzy jsou specifické prvky, které nespadají do žádné z předchozích kategorií. Jde o přístřešky s vodou a sloupky pro psy, BBQ gril nebo sochy. Z této skupiny analyzovaných prvků vychází pozitivně jen některá umělecká díla. Ovšem bez většiny prvků z této kategorie by se brněnská zoo bez problému obešla.

Analýza vybraných prvků ve veřejném prostoru brněnské zoologické zahrady končí kapitolou shrnutí, kdy je apelováno na jednotnou kvalitu veřejného prostoru. Přestože je konkrétní prvek kvalitně proveden, může ve veřejném prostoru s ostatními prvky působit spíše negativně. Je tedy proto vhodné nahlížet na veřejný prostor jako na jeden celek. Provedená analýza je koncipována jako reálný podklad pro vznik manuálu, podle kterého dojde ke zkvalitnění veřejného prostoru v brněnské zoologické zahradě.

Cílem druhé části diplomové práce byl návrh vybraného rozvojového území v areálu brněnské zoo pomocí urbanisticko-architektonické studie. Jako řešené území byla zvolena přibližně hektarová plocha v okolí pavilonu exotického ptactva na temeni Mniší hory. V současnosti se toto území jeví jako problematické z pohledu kvalit veřejného prostoru. Vedení zoologické zahrady si na tomto řešeném území přálo vytvořit expozici Austrálie – Nová Guinea s australskou a oceánskou faunou. Mezi hlavní požadavky vedení zoo k řešenému území patřilo zachování (přestavba, rekonstrukce) stávajícího pavilonu, v co největší míře zachovat lesoparkový charakter na tomto území a umístit zde vybrané zvířecí druhy podle chovatelské koncepce brněnské zoologické zahrady. Po mnoha konzultacích s odborníky byl vytvořen návrh vyhovující všem podmínkám chovu zvířat v zajetí z pohledu welfare (pohoda zvířat). Hlavní ideový koncept celé expozice je putování návštěvníka od posvátné hory Uluru ve střední Austrálii k severním břehům nejmenšího světadílu. Na této cestě projde návštěvník třemi klimatickými biotopy a každý z těchto biotopů je prezentován jedním výběhem a zvířetem typickým pro daný biotop. Jde o výběh klokana rudého reprezentující poušť, průchozí výběh emu hnědého představující australskou buš a výběh kasuára, který je typický pro oblast australského deštného pralesa a Papuu – Novou Guineu na severu od Austrálie. Hlavní dominantu celé expozice představuje nový průchozí skleněný pavilon Uluru, jehož součástí je přestavěný původní pavilon exotického ptactva, který je nadstaven o druhé nadzemní podlaží a celý je stylizován právě jako hora Uluru. Nejvýznamnějším zvířetem celé expozice je Koala medvídkovitý, jehož vnitřní výběh je situován právě v pavilonu. Součástí expozice jsou dvě vesnice Aboriginců. Jedna z nich se nachází u výběhu klokana,

odkud je výhled na severní fasádu pavilonu Uluru, který vypadá jako hora ve střední Austrálii. Druhá vesnice se nachází v blízkosti stávajících toalet, kde je situováno občerstvení a vyhlídka do výběhu kasuára. Významným prvkem expozice jsou umělé skály se suchým příkopem mezi výběhy klokana a emu. Kultivace a zkvalitnění řešeného území spočívá v odstranění stávajících prodejních stánků a nahrazením jedním vysokokapacitním občerstvením ve vesnici Aboriginců. Všechny vzdělávací a informační cedule jsou navrženy ve stylu australské a oceánské expozice. Stejně tak všechny lavičky, jídelní stoly nebo odpadkové koše. Nápojový automat je ukryt v jedné z chýší. Stávající venkovní dětská hřiště jsou odstraněna a nahrazena malou hernou s pískovištěm v jedné z chýší. Cenový odhad tohoto ideového návrhu se odhaduje na přibližně 450 000 000 Kč, z čehož asi 400 000 000 Kč půjde na stavbu nového pavilonu Uluru.

Ideový koncept návrhu expozice Austrálie – Nová Guinea spočívá ve snaze o maximální využití řešeného území za splnění všech podmínek a kritérií při chovu zvířat. Součástí návrhu jsou také návštěvnické trasy umožňující návštěvníkovi poskytnout jedinečný zážitek. Chovaným zvířatům a návštěvníkům je dopřán maximální komfort. Smyslem této urbanisticko-architektonické studie bylo vytvořit takovou expozici, která efektivně a smysluplně dokáže skloubit dva rozdílné provozy v podobě chovu zvířat a pohybu návštěvníků a naplnit jejich potřeby.

17 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] JELÍNEK, Jan. Velký obrazový atlas pravěkého člověka. Praha: ARTIA, 1977, ISBN 37-005-77 03
- [2] BOHÁČ, Ivo, ZOO stavby – architektura jako okno do přírody: pavilony ekosystémů. Brno, 2014, Disertační práce. Fa VUT v Brně, Ústav teorie.
- [3] BOHÁČ, Ivo. *Architektura zoologických zahrad: Zoo architecture : zkrácená verze habilitační práce v oboru Architektura*. Brno: VUTIUM, 2016. ISBN 978-80-214-5325-8.
- [4] KLIKA, Ivo. *Lidé a zvířata: historie vzniku a významu zoologických zahrad = People and animals : history of the origin and importance of zoological gardens*. Zlín: Foto art - Ateliér Regulus, 2005. ISBN 80-239-5488-1.
- [5] DUNKLE, Roger. Gladiátoři: krutá podívaná ve starověkém Římě. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7429-031-2.
- [6] NOVÁK, Pavel, Gabriela MALÁ, Miloslav ŠOCH a Ivan PŘIKRYL. *Základy zoohygieny chovu zvířat v zoologických zahradách*. Praha: VÚŽV, 2015. ISBN 978-80-7403-147-2.
- [7] Zoologická zahrada – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Zoologick%C3%A1_zahrada#cite_ref-8
- [8] ULLMANN, Pavel. *Slon v architektuře: o navrhování zoologických zahrad*. [Praha]: KANT - Karel Kerlický, 2019. ISBN 978-80-7437-304-6.
- [9] ULLMANN, Pavel. *Architektura v zoologických zahradách*, Praha, 2018
- [10] Slavnostní otevření zoo Brno. [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_udalosti&load=1201
- [11] Historie | Zoo Brno. Zoo Brno [online]. Copyright © 2022 [cit. 2.12.2022]. Dostupné z: <https://www.zoobrno.cz/o-zoo-brno/historie>
- [12] Regionální rozvojová agentura jižní Moravy, Strategie rozvoje Zoologické zahrady města Brna, Brno, (PDF), 2003 [online]. [cit. 02.12.2022]., dostupné z: <https://www.zoobrno.cz/o-zoo-brno/strategie>
- [13] RNDr. Bohumil Král, CSc, Expozoční koncepce zoologické zahrady města Brna, Brno, 2016
- [14] *ZOO / UCSZOO* [online]. Copyright © 2022 [cit. 05.12.2022]. Dostupné z: http://www.zoo.cz/images/stories/zoo_vyrocní_zprava_komplet_2020pdf.pdf

- [15] [online]. Dostupné z:
<https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=https://www.zoobrna.cz/img/Vyrocnizprava+Zoo+Brno+2021+final.pdf>
- [16] Zoo Brno – Wikipedie. [online]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Zoo_Brno#cite_note-4
- [17] [online]. Dostupné z:
<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:aXvhmkBx91wJ:https://www.zoobrna.cz/pro-navstevniky/aktuality/zoo-brno-zazila-rekordni-rok&cd=1&hl=cs&ct=clnk&gl=cz>
- [18] Seznam zoologických zahrad s licencí v roce 2019 [online]. Mzp.cz, 2020-02-05 [cit. 2020-08-24]. Dostupné v archivu pořízeném dne 2020-08-27.
- [19] Mezinárodní organizace | Zoo Brno. Zoo Brno [online]. Copyright © 2022 [cit. 05.12.2022]. Dostupné z: <https://www.zoobrna.cz/o-zoobrna/mezinarodni-organizace>
- [20] Zák. č. 128/2000 Sb., o obcích.
- [21] Veřejný prostor – Wikipedie. [online]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ve%C5%99ejn%C3%BD_prostor#cite_note-1
- [22] Veřejný prostor / Joanna Erbel / Atlas Transformace. *Monument Transformace 1989 - 2009 | MONUMENT TRANSFORMACE* [online]. Copyright © 2008 [cit. 06.12.2022]. Dostupné z: <http://www.monumenttoformation.org/atlas-transformace/html/v/verejny-prostor/1-verejny-prostor.html>
- [23] AND architektonický atelier, Generel rozvoje ZOO města Brna, Brno, (PDF), 2006.

18 SEZNAM OBRÁZKŮ

- Obrázek 1: Africké panorama zoo ve Stellingenu* 14
Zdroj: Hamburg Zoo (Tierpark Hagenbeck). [online]. Dostupné z:
[https://blueballoon.travel/en/attractions/Hamburg%20Zoo%20\(Tierpark%20Hagenbeck\)%2098365/](https://blueballoon.travel/en/attractions/Hamburg%20Zoo%20(Tierpark%20Hagenbeck)%2098365/)
- Obrázek 2: Schéma hierarchie plánovací dokumentace pro zoo* 17
Zdroj: Hierarchie dokumentace, Zdroj: AND architektonický atelier,
Generel rozvoje ZOO města Brna, Brno, (PDF), 2006
- Obrázek 3: Schéma cesty primární* 23
Zdroj: Cesta prvního řádu, Zdroj: AND architektonický atelier,
Generel rozvoje ZOO města Brna, Brno, (PDF), 2006
- Obrázek 4: Schéma cesty sekundární* 24
Zdroj: Cesta druhého řádu, Zdroj: AND architektonický atelier,
Generel rozvoje ZOO města Brna, Brno, (PDF), 2006
- Obrázek 5: Schéma cesty terciární* 25
Zdroj: Cesta třetího řádu, Zdroj: AND architektonický atelier,
Generel rozvoje ZOO města Brna, Brno, (PDF), 2006
- Obrázek 6: Ilustrační sada laviček* 29
Zdroj: mmcité městský mobiliář | mmcité [online]. Copyright © 2021
[cit. 16.12.2022]. Dostupné z: <https://www.mmcite.com/upload/2376-lpc-landscape-compact-wood-parkbench-12-1-gallery-preview-1920x0.webp>
- Obrázek 7: Nádoby na recyklovatelný odpad v královodvorské zoo* 35
Zdroj: Jak funguje nakládání s odpadem v zoo? - Samosebou.cz. Samosebou.cz
[online]. Copyright © 2022 [cit. 15.12.2022]. Dostupné z:
<https://www.samosebou.cz/2020/10/02/jak-funguje-nakladani-s-odpadem-v-zoo/>
- Obrázek 8: Ilustrační podzemní nádoby na recyklovatelný odpad* 35
Zdroj: [online]. Copyright © [cit. 15.12.2022]. Dostupné z:
<https://fra1.digitaloceanspaces.com/ekologie-komunalni/media/images/Meva1.2e16d0ba.fill-730x425.jpg>
- Obrázek 9: Současné stojany pro jízdní kola v Zoo Brno* 46
Zdroj: Mapy.cz. Mapy.cz [online]. Dostupné z:
<https://mapy.cz/turisticka?pano=1&q=zoo%20brno&source=base&id=1717262&pid=74024934&newest=1&yaw=2.832&fov=1.479&pitch=0.425&x=16.5327921&y=49.2295052&ds=2&z=19>

<i>Obrázek 10: Občerstvení druhé úrovně U Tygra</i>	67
Zdroj: vlastní	
<i>Obrázek 11: Ilustrační nápojový automat ve zlínské zoo</i>	70
Zdroj: vlastní	
<i>Obrázek 12: Modely dinosaurů v životní velikosti.....</i>	72
Zdroj: vlastní	
<i>Obrázek 13: BBQ gril v Zoo Brno.....</i>	73
Zdroj: vlastní	
<i>Obrázek 14: Hora Uluru ve střední Austrálii.....</i>	77
Zdroj: Posvátná hora Uluru Rock: navštivte ji, dokud můžete. Brzy se pro návštěvníky úplně uzavře - JenProCestovatele. Cestovatelský portál - JenProCestovatele [online]. Dostupné z: https://www.jenprocestovatele.cz/posvatna-hora-uluru-rock-navstivte-ji-dokud-muzete-brzy-se-pro-navstevniky-uplne-uzavre/?galerie&obrazek=6894	
<i>Obrázek 15: Australský plot stávajícího výběhu klokanů v Zoo Brno.....</i>	80
Zdroj: vlastní	
<i>Obrázek 16: Emu hnědý</i>	81
Zdroj: [online]. Dostupné z: https://www.zoo-olomouc.cz/emu-hnedy	
<i>Obrázek 17: Kasuár přílbový</i>	82
Zdroj: Pták nebezpečný jako dinosaur? Kasuár! - Top 10 zvířat. Top 10 zvířat - zajímavosti ze světa zvířat [online]. Copyright © Copyright 2023 [cit. 08.01.2023]. Dostupné z: https://www.top10zvirat.cz/nej-zvirata/ptak-nebezpecny-jako-dinosaurus-kasuar/	
<i>Obrázek 18: Ilustrační chýše Aboriginců pro krytou vyhlídku</i>	83
Zdroj: Meriam House - Aboriginal Environments Research Centre site at The University of Queensland A M... Vernacular architecture, Australian aboriginal history, Aboriginal. Pinterest [online]. Dostupné z: https://www.pinterest.com.au/pin/1064819905624013021/	
<i>Obrázek 19: Ilustrační vesnice Aboriginců.....</i>	84
Zdroj: [online]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/75/186_Aboriginal_dwelling_w480.jpg	

19 SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1: Stávající typy laviček.....</i>	28
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 2: Inspirativní typy laviček.....</i>	29
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 3: Stávající typy odpadkových košů.....</i>	31
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 4: Inspirativní odpadkové koše ze zlínské zoo.....</i>	33
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 5: Stávající typy nádob na recyklovatelný odpad.....</i>	35
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 6: Inspirativní nádoby na recyklovatelný odpad</i>	35
Zdroj: viz seznam obrázků	
<i>Tabulka 7: Stávající typy jídelních stolů.....</i>	37
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 8: Stávající typy navigačních prvků</i>	40
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 9: Stávající typy dětských hřišť.....</i>	44
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 10: Vyhovující prvky dětských hřišť v brněnské zoo</i>	45
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 11: Stávající typy informačních cedulek.....</i>	48
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 12: Stávající typy informačních a vzdělávacích cedulí</i>	50
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 13: Stávající typy informačních a příkazových cedulek.....</i>	52
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 14: Vhodný design vzdělávacích cedulí.....</i>	54
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 15: Vhodný design informačních cedulí</i>	55
Zdroj: vlastní	
<i>Tabulka 16: Stávající typy vzdělávacích prvků</i>	57

Zdroj: vlastní

Tabulka 17: Stávající reklamní prvky v Zoo Brno..... 59

Zdroj: vlastní

Tabulka 18: Stávající stav zeleně v Zoo Brno..... 61

Zdroj: vlastní

Tabulka 19: Stávající prvky prodeje suvenýrů..... 63

Zdroj: vlastní

Tabulka 20: Stávající prodejní stánky v Zoo Brno..... 66

Zdroj: vlastní

Tabulka 21: Stávající prodejní automaty v Zoo Brno..... 69

Zdroj: vlastní

Tabulka 22: Stávající stanoviště pro psy..... 71

Zdroj: vlastní

Tabulka 23: Dřevěné sochy v Zoo Brno..... 72

Zdroj: vlastní

Tabulka 24: Současný stav veřejného prostoru v Zoo Brno..... 74

Zdroj: vlastní